

LAXDÆLA SAGA

LAXDÆLA SAGA

ISBN: 978-9979-0-2187-2

Gunnar Karlsson stytta og endursagði. Kom fyrst út hjá Námsgagnastofnun 1995
Ragnar Ingi Aðalsteinsson vann orðskýringar og verkefni við þessa útgáfu

© 2017 Gunnar Karlsson

© 2017 Ragnar Ingi Aðalsteinsson

© 2017 Teikningar Sigmundur Breiðfjörð Þorgeirsson

Forsíðumyndin er fengin hjá Árnastofnun

Kort innan á kápusíðu er unnið af Landmælingum Íslands

Ritstjóri: Sigríður Wöhler

Fagleg ráðgjöf og yfirlestur: Magdalena Berglind Björnsdóttir grunnskólakennari,

Yr Þórðardóttir grunnskólakennari,

Þórður Ingi Guðjónsson ritstjóri Íslenzkra fornrita

Málfarslestur: Ingólfur Steinsson

Þakkir fyrir veitta aðstoð fá nemendur í 9. B.Þ.

í Foldaskóla, veturinn 2016–2017

1. útgáfa 2017

Rafræn útgáfa 2017

Menntamálastofnun, Kópavogi

Hönnun og umbrot: Menntamálastofnun

Prentvinnsla: Ísafoldarprentsmiðja ehf. – Umhverfissvottuð prentsmiðja

Bók þessa má eigi afrita með neinum hætti, svo sem með ljósmyndun, prentun, hljóðritun, eða á annan sambærilegan hátt, að hluta til eða í heild, án skriflegs leyfis höfundar og útgefanda.

EFNISYFIRLIT

1. Unnur djúpúðga	5
2. Höskuldur Dala-Kollsson kaupir ambátt	9
3. Melkorka	13
4. Ólafur pái	16
5. Írlandsför	19
6. Bónorð Ólafs	24
7. Kjartan og Bolli	29
8. Sverðið Fótbitur	32
9. Draumar Guðrúnar Ósvífursdóttur	36
10. Fyrsta hjónaband Guðrúnar	39
11. Annað hjónaband Guðrúnar	41
12. Guðrún og Kjartan	45
13. Í Noregi	48
14. Kjartan og Bolli gerast konungsmenn	52
15. Bolli fer til Íslands	55
16. Bolli og Guðrún	57
17. Kjartan kemur til Íslands	60
18. Haustboð á Laugum	64
19. Kjartan og Hrefna	66
20. Gripahvörf	68
21. För Kjartans að Laugum	73
22. Jarðarkaup	75
23. Kjartan fer vestur í Saurbæ	77
24. Mannvíg í Svinadal	81
25. Eftirmál	85
26. Hefndarhvöt Þorgerðar	87
27. Hefndin	89
28. Guðrún flyst að Helgafelli	95
29. Ráðagerð um hefnd	98
30. Skorradalsför	102
31. Bani Helga Harðbeinssonar	105
32. Fjórða hjónaband Guðrúnar	109
33. Fráfall Þorkels Eyjólfsssonar	113
34. Þeim var ég verst	118

Í Laxdæla sögu segir frá fólki sem bjó í Laxárdal í Dölum og víðar við Breiðafjörð fyrir um það bil þúsund árum. Hún er ein af Íslendingasögum, skrifuð fyrir 750 árum, og líklega fremur handa fullorðnu fólki en börnum eða unglingum. Þess vegna er hún nokkuð þung að lesa óbreytta. Hér er sagan því mikið stytta og orðalag hennar einfaldað. En margt er alveg óbreytt, þar á meðal flest sem haft er orðrétt eftir fólki í sögunni. Ef þið viljið athuga hvernig þessi gamla saga er óstytta og óbreytt, getið þið fundið hana í öllum útgáfum af Íslendingasögum.

Gunnar Karlsson 1995

Sú útgáfa á Laxdælu sem hér lítur dagsins ljós er unnin fyrir efri bekk grunnskólans. Textinn sem Gunnar Karlsson vann, og út kom á bók árið 1995, er notaður óbreyttur en bætt hefur verið við efnisspurningum til að rifja söguþráðinn upp og svo eru sett fram ýmiss konar umræðuefni og verkefni fyrir nemendur. Allt þjónar þetta þeim tilgangi að skýra söguna og gera vinnuna við hana léttari og skemmtilegri. Svör við spurningum er að finna á vef Menntamálastofnunar og þar er einnig umfjöllun um umræðuefnin, ýmsar vangaveltur og skýringar sem eiga að léttu kennurum vinnuna.

Í textanum eins og Gunnar gekk frá honum eru allmörg orð sem eiga eftir að koma nemendum spáskt fyrir sjónir. Þau orð þarf að læra og skilja. Eitt af meginmarkmiðum útgáfunnar er að auka orðaforða nemenda grunnskólans. Þessi orð eru skýrð neðanmáls.

Vonandi verður þessi útgáfa til þess að auðvelda unga fólkinu að njóta þessarar áhrifamiklu sögu.

Ragnar Ingi Aðalsteinsson 2017

1. UNNUR DJÚPÚÐGA

Ketill flatnefur hét höfðingi í Noregi þegar Haraldur konungur hárfagri lagði Noreg undir sig. Ketill vildi ekki verða undirmaður Haralds og ákvað að flýja land með fjölskyldu sína.

Þá höfðu menn nýlega fundið Ísland. Synir Ketils, Björn og Helgi, vildu flytjast þangað. Þeir sögðu að þar væri hægt að nema land og þyrfti ekki að kaupa það. Þar væri líka mikið um hvalreka, lax í ám og góð fiskveiði í sjó. En Katli leist illa á að flytjast til Íslands og sagði: „Í þá veiðistöð kem ég aldrei á gamals aldri.“

Síðan sigldu synir Ketils til Íslands. Björn settist að á Snæfellsnesi og kallaði bæ sinn Bjarnarhöfn. Helgi nam land á Kjálarnesi og bjó á Esjubergi. En Ketill fluttist til Skotlands og hafði með sér dóttur sína sem hét Unnur og var kölluð Unnur **djúpúðga**.

Þetta gerðist á **víkingaöld**. Margir norrænir menn sigldu þá til Bretlandseyja og lögðu jafnvel undir sig stór landsvæði. Þorsteinn, sonur Unnar, varð konungur yfir hálfu Skotlandi. En Skotar drápu hann á Katanesi á norðurodda Skotlands. Þá var Ketill líka dáinn og sá Unnur ekki annað ráð vænna en flýja land. Hún lét smíða sér skip á laun í skógi á Katanesi. Þegar það var fullbúið sigldi hún í burtu með börn Þorsteins sonar síns og fleira fólk og stefndi til Íslands. Þá var sagt að aldrei hefði kona komist á burt úr þvílíkum ófriði með jafnmikið fé og föruneyti. Af því má sjá að Unnur hafi verið mikið afbragð annarra kvenna.

Skipið kom að Suðurlandi, að sandinum vestan við Ölfusárós. Þar brotnaði það í spón en allt fólk bjargaðist. Þá lagði Unnur af

stað með liði sínu, tuttugu manns, að hitta Helga bróður sinn á Esjubergi. Hann bauð henni til sín með helminginn af fólkinu. En Unnur reiddist því og sagðist ekki hafa vitað að hann væri slíkt lítilmenni. Þá fór hún vestur í Bjarnarhöfn að finna Björn bróður sinn. Hann kom á móti henni og bauð henni til sín með alla sína menn. Þar var Unnur fyrsta veturinn á Íslandi.

Vorið eftir fór Unnur vestur í Dali og nam þar land. Hún byggði sjálf bæ í Hvammi en gaf **förunautum** sínum land víða um Dali. Einn þeirra hét Kollur. Honum gifti Unnur Þorgerði dóttur Þorsteins sonar síns og gaf þeim allan Laxárdal. Kollur var síðan kallaður Dala-Kollur.

Ólafur **feilan** hét yngsti sonur Þorsteins. Hann bjó í Hvammi hjá Unni. Þegar hún gerðist **ellimóð** kallaði hún Ólaf til sín og sagði að nú væri kominn tími til að hann eignaðist konu. Síðan var fundin kona handa Ólafi og haldin brúðkaupsveisla í Hvammi. Þegar allir voru sestir að brúðkaupsveislu tilkynnti Unnur að hún gæfi Ólafi bæ sinn með öllu sem honum fylgdi. Svo stóð hún upp og sagðist ætla að fara að sofa en bað fólk að skemmta sér sem best. Sagt er að Unnur hafi verið bæði há og þrekleg. Hún gekk hratt út eftir skálanum og höfðu menn orð á að hún væri enn virðuleg. Svo sátu menn lengi að drykkju og skemmtu sér vel.

Unnur var vön að fara ekki á fætur fyrr en um miðjan dag og bannaði að láta vekja sig. Daginn eftir svaf hún þó svo lengi að Ólafur feilan gat ekki stillt sig um að vitja um ömmu sína. Þá sat hún uppi við kodda og var dáið. Þá slógu menn saman

brúðkaupsveislunni og erfisdrykkju Unnar og skemmtu sér í nokkra daga. Síðasta dag veislunnar var Unnur jörðuð. Menn tóku skip og lögðu það í haug úr mold. Svo var lík Unnar lagt í skipið, og mikið fé með henni, og haugnum lokað.

Ólafur feilan tók svo við búi í Hvammi og bjó þar til elli.

RIFJÐ UPP:

1. Hvers vegna flúði Ketill flatnefur frá Noregi?
2. Tveir synir Ketils fluttu til Íslands. Hverjir voru það og hvar settust þeir að?
3. Hver var dóttir Ketils? Rekið sögu hennar í stuttu máli.
4. Unnur djúpúðga var afbragð annarra kvenna. Nefnið nokkur dæmi sem sýna það.
5. Hver tók við búi Unnar djúpúðgu þegar hún lést?

TIL UMRÆÐU:

- „Þá höfðu menn nýlega fundið Ísland“ segir í textanum. Hvenær fannst Ísland og hverjir voru þar að verki?
- Hvað segir þessi fyrsti kafli okkur um stöðu kynjanna í samfélagi víkingaaldar?
- Í textanum segir: „Einn þeirra hét Kollur. Honum gifti Unnur þorgerði dóttur þorsteins sonar síns ...“. Hvernig fóru giftingar fram á víkingaöld? Hvað var það sem réði því hver giftist hverjum?
- Unnur var lögð í haug eftir að hún dó. Hvers konar greftrunarvenju er hér um að ræða?

VERKEFNI:

1. Skoðið kort af Evrópu; finnið Noreg og Skotland. Skoðið því næst kort af Íslandi; finnið Ölfusárós, Esjuberg, Bjarnarhöfn og Hvamm í Dölum.
2. Búið til ættartré. Efst er Ketill flatnefur, þá börn hans og svo barnabörn. Hafið tréð það stórt að auðveldlega megi bæta við það.
3. Hvernig væri að teikna mynd af Katli þessum sem kallaður var flatnefur?

2. HÖSKULDUR DALA-KOLLSSON KAUPIR AMBÁTT

Sonur Dala-Kolls og Þorgerðar Þorsteinsdóttur hét Höskuldur. Hann tók við búi eftir föður sinn. Kona hans hét Jórunn. Þau bjuggu rausnarbúi í Laxárdal og var bær þeirra kallaður Höskuldsstaðir. Þau eignuðust fjögur börn.

Einu sinni sigldi Höskuldur til Noregs til að kaupa timbur í nýjan bæ. Þegar þetta gerðist voru konungar Norðurlanda og fleiri landa í Evrópu vanir að halda fund í Brenneyjum við strönd Svíþjóðar þriðja hvert sumar. Þangað sótti þá mikið fjölmenni og skemmti sér við veislur og íþróttaleiki. Þegar Höskuldur var í Noregi var einn af þessum fundum og fór Höskuldur þangað sér til skemmtunar.

Dag einn gekk Höskuldur um fundarsvæðið í Brenneyjum og varð þá fyrir honum stórt tjald og glæsilegt. Hann gekk þangað og inn í tjaldið. Þar sat maður í glæsilegum rauðum klæðum með rússneskan hatt á höfði. Höskuldur spurði manninn að nafni og sagðist hann heita Gilli og vera kallaður Gilli hinn **gerski**.

Höskuldur kannaðist við Gilla og vissi að hann var auðugur kaupmaður. Þess vegna sagði hann: „Þú munt hafa þá hluti að selja mér er ég vil kaupa.“

Gilli spyr hvað hann vilji kaupa. Höskuldur segist vilja kaupa af honum **ambátt**. Þá gekk Gilli að fortjaldi sem hékk yfir þvert tjaldið og svipti því frá. Fyrir innan fortjaldið sátu tólf konur í röð.

gerski merkir að hann er frá því svæði í Rússlandi sem kallað var Garðaríki
ambátt merkir kvenkyns þræll

Gilli bað Höskuld að líta á konurnar og athuga hvort hann vildi kaupa einhverja þeirra. Höskuldur tekur eftir illa klæddri konu út við tjaldskörina öðrum megin. Honum sýndist konan fríð og spurði: „Hversu dýr skal þessi kona, ef ég vil kaupa hana?“ Gilli svarar að hún kosti þrjár merkur silfurs.

Höskuldur segir að það sé nokkuð dýrt, því að þetta sé þriggja ambátta verð. Gilli bað hann þá að kjósa einhverja aðra og fá hana fyrir eina mörk. Höskuldur svarar: „Vita mun ég fyrst hversu mikið silfur er í sjóð þeim er ég hef á belti mér,“ og biður Gilla að koma með vog til að vigta silfrið.

Gilli segir þá að galli sé á konunni. Höskuldur spyr hver hann sé. Gilli svarar: „Kona þessi er ómála. Hef ég marga vega

leitað máls við hana og hef ég aldrei fengið orð af henni. Er það að vísu mín ætlan að þessi kona kunni **eigi** að mæla.“

Þá segir Höskuldur: „Lát fram **reisluna** og sjáum hvað vegur sjóður sá er ég hef hér.“ Gilli gerir það og reynist silfrið vega þrjár merkur.

Þá segir Höskuldur: „Svo hefur nú til tekist að þetta mun vera kaup okkar. Tak þú fé þetta til þín en ég mun taka við konu þessari.“ Síðan fór Höskuldur með konuna heim í tjald sitt og er sagt að þau hafi sofið saman um nóttina.

Morguninn eftir sagði Höskuldur við konuna að ekki sæist ríkidæmi Gilla á klæðunum sem hann hefði fengið henni: „Er það og satt að honum var meiri raun að klæða tólf en mér eina.“ Svo opnaði hann kistu og tók þar upp góð kvenföt og rétti henni. Hún fór í fötin og höfðu menn orð á að henni færu vel góð klæði.

Síðan fór Höskuldur aftur til Noregs, hlóð skip sitt af timbri og sigldi því til Íslands.

Er það að vísu mín ætlan merkir: Ég er viss um það ...; að vísu merkti áður vissulega **eigi** merkir ekki

reisla er sérstök tegund af vog, langt skaft með lóði á öðrum enda en við hinn endann er skál fyrir það sem átti að vega

RIFJÐ UPP:

1. Höskuldur Dala-Kollsson bjó á Höskuldsstöðum. Hvernig var hann skyldur Unni djúpúðgu?
2. Höskuldur sigldi til Noregs. Hvert var erindið?
3. Hvað var það sem Höskuldur keypti af Gilla hinum gerska?
4. Hvernig má sjá í þessum kafla dæmi um þrítölu sem er algeng í Íslendingasögum?

TIL UMRÆÐU:

- Höskuldur fór til Noregs að kaupa sér við í nýjan bæ. Hvaða hluti þurftu Íslendingar til forna að sækja til annarra landa? Hefur það breyst? Hvað þurfum við að flytja inn nú á tímum?
- Konurnar sem Gilli hafði í tjaldinu voru til sölu eins og hver annar búpeningur. Ræðið þetta. Getur verið að slík verslun tíðkist enn?
- „...höfðu menn orð á að henni færu vel góð klæði“, segir í textanum. Hvað er verið að segja um konuna?

3. MELKORKA

Þegar Höskuldur kom heim með ambáttina tók Jórunn kona hans vel á móti honum en spurði hvaða kona það væri sem hann hefði í för með sér. Höskuldur svaraði: „Svo mun þér þykja sem ég svari þér skætingi. Ég veit eigi nafn hennar.“

Jórunn sagðist hafa frétt að þau hefðu talað saman fleira en það að hann spyrdi hana að nafni. Höskuldur sagði konu sinni allan sannleikann og sagðist vilja að kona þessi byggi þar hjá þeim á Höskuldsstöðum.

„Eigi mun ég deila við **frillu** þína,“ sagði Jórunn, „og allra síst ef hún er bæði **dauf** og mállaus.“

Höskuldur svaf hjá konu sinni hverja nótt, eftir að hann kom heim, en skipti sér lítið af ambáttinni. En allir sáu að hún var enginn **afglapi**.

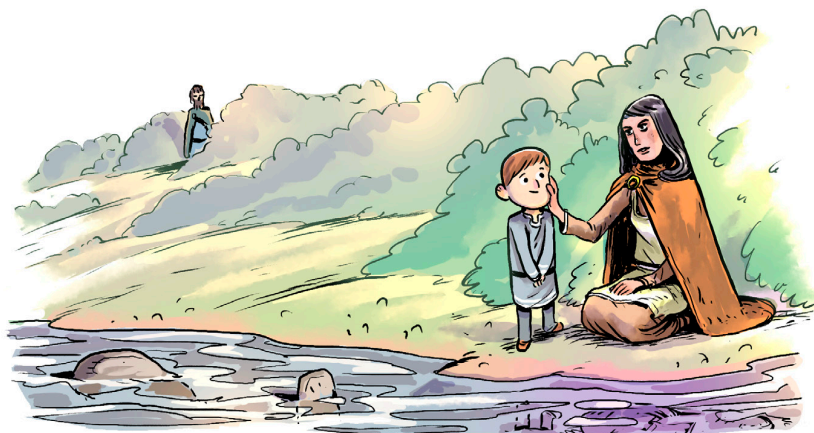
Um veturinn eignaðist ambáttin sveinbarn, stórt og fallett. Höskuldur var kallaður þangað og spurður hvað drengurinn ætti að heita. Höskuldur sagði að hann ætti að heita Ólafur, því að Ólafur feilan, móðurbróðir hans í Hvammi, hafði andast litlu áður. Um sumarið sagði Jórunn við bónda sinn að annað hvort yrði frilla hans að taka upp vinnu eins og annað fólk eða fara í burtu af bænum. Höskuldur bað ambáttina þá að ganga að vinnu og gæta sveinsins um leið.

Ólafur Höskuldsson var bráðþroska. Tveggja vetra gamall var hann altalandi og hljóp um eins og fjögurra vetra börn. Morgun einn í góðu veðri og sólskini gekk Höskuldur út og svipaðist um í kringum bæinn. Þá heyrði hann mannamál. Hann gekk niður

frilla merkir hjákona, ástkona kvænts manns

daufur merkir heyrnarlaus

afglapi þýðir það sama og bjálfi eða glópur

fyrir túnbrekkuna þar sem rann lítill lækur. Sá hann þá að þar voru Ólafur sonur hans og ambáttin, móðir Ólafs. Þá heyrði Höskuldur að hún var ekki mállaus því að hún talaði margt við sveininn.

Höskuldur gengur að þeim og spyr hana að nafni, segir að nú geti hún ekki lengur dulið hver hún sé. Hún segir að það sé satt og setjast þau niður í túnbrekkuna.

Síðan mælti hún: „Ef þú vilt nafn mitt vita, þá heiti ég Melkorka.“

Höskuldur bað hana að segja lengra ætt sína. Hún svarar: „Mýrkjartan heitir faðir minn. Hann er konungur á Írlandi. Ég var þaðan hertekin fimmtán vetra gömul.“ Höskuldur segir að hún hafi þagað helst til lengi yfir svo góðri ætt.

Síðan gekk Höskuldur inn og sagði konu sinni hvað hann hefði frétt. Jórunn sagðist ekki vita hvað væri satt í því sem ambáttin hefði sagt. Ekki varð Jórunn betri við Melkorku eftir þetta en Höskuldur kom heldur betur fram við hana.

Kvöld eitt var Jórunn að háttu og togaði Melkorku af henni sokkana og lagði þá á gólfíð. Jórunn tók þá sokkana og sló þeim um höfuð henni. Melkorka reiddist við og setti hnefann á nasir Jórunnar svo að blæddi úr. Höskuldur kom þá að og skildi þær. Eftir það lét hann Melkorku fara burt með Ólaf og fékk henni bústað uppi í Laxárdal. Þar byggði hún bæ og kallaði Melkorkustaði en Höskuldur fékk henni allt sem hún þurfti að hafa til búsins.

RÍFJÓÐ UPP:

1. Höskuldur eignaðist son með ambáttinni. Hvert var nafn hans?
2. Hvað hét ambáttin og hveir manna var hún?
3. Höskuldur lét ambáttina flytja burtu. Hvers vegna?
4. Hvert flutti ambáttin?

TIL UMRÆÐU:

- Jórunn á erfitt með að sætta sig við ambáttina sem Höskuldur kom með heim frá Noregi. Ræðið þetta. Er afstaða hennar ef til vill skiljanleg?
- Skyndilega kemur í ljós hverrar ættar ambáttin er. Hverju breytir það? Hvað táknaði það fyrir Höskuld, og ekki síður Ólaf son hans, að Melkorka skyldi vera af svo göfugri ætt?
- Hvað segja slagsmálin milli Jórunnar og Melkorku um skaplyndi ambáttarinnar?

VERKEFNI:

1. Bætið á ættartréð. Hverjir hafa nú bæst við?

4. ÓLAFUR PÁI

Sjö vetra gamall fór Ólafur Höskuldsson í fóstur til auðugs bónda sem var kallaður Þórður **goddi** og bjó á Goddastöðum. Þegar Ólafur óx upp varð hann mikill skartmaður í klæðaburði og var kallaður Ólafur **pái**.

Stundum var Ólafur líka hjá móður sinni á Melkorkustöðum og kenndi hún honum írsku. Þegar Ólafur var sautján ára kom Melkorka að máli við hann og stakk upp á að hann færi utan að vitja frænda sinna á Írlandi. Ólafur sagðist hafa nefnt þetta við föður sinn en hann hefði tekið illa í að láta sig hafa fé til ferðarinnar. En Þórður fóstri hans ætti sínar eignir í löndum og kvikfé en ekki í vaðmáli eða öðru sem hægt var að hafa með sér til útlanda og selja þar.

Melkorka sagðist ekki kunna við að Ólafur væri lengur kallaður ambáttarsonur og nú greip hún til sinna ráða.

Maður sem var kallaður Þorbjörn **skrjúpur** hafði lengi haft umsjón með búi Melkorku. Hann hafði viljað giftast henni skömmu eftir að hún fluttist að Melkorkustöðum en hún tekið því fjarri. Nú ákvað hún að giftast Þorbirni og fá hann til að kosta ferð Ólafs. Hún vildi að brúðkaupið færi fram og Ólafur sigldi utan meðan Höskuldur væri á Alþingi um sumarið, svo að hann vissi ekkert fyrr en eftir á. Þá mundi hann fréttu tvennt samtímis sem honum líkaði illa, að hún væri gift og Ólafur sonur hans farinn úr landi, án þess að hann vissi.

goddi er viðurnefni en ekki er ljóst hvað það merkir. Það hefur verið skýrt þannig að það merki litli goðinn

pái er annað nafn fyrir páfugl sem er með mjög skrautlegt stél. Ólafur fær þetta viðurnefni vegna þess hve skrautlega hann er búinn

skrjúpur merkir holóttur, gljúpur

Ólafur fór að hitta Þorbjörn og bað hann að lána sér vaðmál. Þorbjörn sagðist skyldu gera það ef hann fengi Melkorku fyrir konu. Ólafur sagði að það skyldi þá verða en bað Þorbjörn að segja ekki frá ráðagerð þeirra.

Höskuldur bjóst til Alþingis og bað Ólaf að ríða þangað með sér. En Ólafur sagðist ekki mega vera að því, hann þyrfti að láta hlaða gerði handa lömbum við Laxá. Höskuldi líkaði það vel að Ólafur vildi hirða um búið, og varð hann eftir heima. Eftir að Höskuldur var farinn var haldið brúðkaup Melkorku og Þorbjarnar skríps og Ólafur fékk nægilegt vaðmál til að hafa með sér úr landi.

Ólafur vissi um skip sem lá norður á Borðeyri við Hrútafjörð. Því stýrði norskur maður sem hét Örn. Ólafur reið þangað eftir brúðkaupið og samdi við Örn um að fá far með honum til Norðs. Svo reið hann suður að Melkorkustöðum aftur og kvaddi móður sína. Hún fékk honum gullhring og sagði: „Þennan grip gaf faðir minn mér að tannfé og vænti ég að hann þekki hann ef hann sér hann.“ Hún fékk honum líka hníf og belti og bað hann að fá fóstru sinni á Írlandi þessa gripi, sagði að hún mundi

tannfé er gjöf sem barn fær í tilefni af því að það tekur fyrstu tönnina

þekkja þá og vita frá hverjum Ólafur kæmi. Eftir það fór Ólafur til skips og sigla þeir í haf til Noregs.

Þegar Höskuldur kom heim af þingi frétti hann allt sem hafði gerst. Honum líkaði illa að Melkorka og Ólafur stæðu í þess konar stórræðum, án þess að hann væri hafður með í ráðum. Þó ákvað hann að láta kyrrt liggja.

RIFJÐ UPP:

1. Ólafur Höskuldsson var sendur í fóstur. Hvert fór hann og hvað hét fóstri hans?
2. Höskuldur vildi ekki styrkja Ólaf til utanferðar. Hvernig leysti hann það mál?
3. Ólafur fór utan. Hvert fór hann og hvert var markmið ferðarinnar?
4. Hverjir voru gripirnir þrír sem Melkorka átti og lét Ólaf fá?

TIL UMRÆÐU:

- Þorbjörn skrjúpur fellst á að kosta Ólaf til utanferðar ef hann fái að giftast móður hans. Hvað finnst ykkur um slík viðskipti?
- Melkorka kemst að þeirri niðurstöðu að ef áætlanir hennar og Ólafs gangi upp þá mundi Höskuldur fréttu tvennt samtímis sem honum líkaði illa. Af hverju ætti Höskuldi að líka illa að Melkorka giftist? Finnst ykkur þetta sanngjarnt? Er henni kannski vorkunn?

5. ÍRLANDSFÖR

Þegar þetta gerðist var **Haraldur gráfeldur** konungur í Noregi. Ólafur og Örn fóru til hans og voru við hirð hans um veturinn. Vorið eftir vildi Ólafur halda áfram ferð sinni til Írlands. En Örn var tregur til að fara með honum og sagðist ekki vita um neitt skip sem gengi þangað um sumarið. Gunnhildur drottning, móðir Haralds konungs, heyrði á tal þeirra og fékk þeim skip til fararinnar.

Í hafi fengu þeir lítinn byr og miklar þokur og vissu ekki hvar þeir sigldu. Loks komu þeir að landi að nóttu til og þegar birti morguninn eftir þóttust þeir sjá að þeir væru við Írland. Örn sagðist halda að þeir væru langt frá höfnum eða kaupstöðum þar sem útlendir kaupmenn mættu koma að landi. Ef Írar kæmu að þeim þar sem þeir væru mundu þeir hirða skipið og allt sem í því væri. Ólafur svaraði að hann skyldi ekki hafa áhyggjur af því.

Litlu síðar kemur að þeim mannfjöldi ofan af landi. Tveir menn reru báti út til skipsins og spyrja á írsku hverjir þeir séu. Ólafur svaraði þeim á írsku. Írar sögðu þeim að ganga af skipinu og skilja allt fé sitt eftir. Enginn mundi þá gera þeim mein þangað til konungur dæmdi í máli þeirra.

Ólafur svaraði að það væru lög að útlendingar ættu að láta lausar eigur sínar ef enginn túlkur væri með þeim. „En ég kann yður með sönnu að segja að þetta eru friðmenn og þó munum vér eigi upp gefast að óreyndu.“

Írar æpa þá heróp og vaða út í sjóinn að skipinu. Vatnið var ekki dýpra en svo að það tók þeim upp undir hendur. Ólafur

bað skipverja sína taka upp vopn og fylkja liði á skipinu. Stóðu þeir svo þétt að skipið var allt skarað skjöldum, og stóð spjótsoðdur út með hverjum skildi.

Ólafur gekk fram í stafninn. Hann var í brynju og hafði gullroðinn hjálm á höfði. Hann var gyrtur sverði, hafði króka-spjót í annarri hendi en rauðan skjöld í hinni og var málað ljón úr gulli á skjöldinn.

Nú þykjast Írar sjá að skipið sé ekki eins auðvelt herfang og þeir höfðu haldið. Þeir hverfa frá og gera konungi sínum orð, því að hann var á ferðalagi ekki langt undan. Konungur reið þegar til skipsins með flokk sinn.

Skipverjar Ólafs sjá nú mikið riddaralið ríða í átt til sín og þagna við, því að þeim sýnist að nú verði mikill liðsmunur. En Ólafur bað þá herða hugina, „því að nú er gott efni í voru máli, heilsa þeir Írar nú Mýrkjartani, konungi sínum.“

Konungur riður nær skipinu, svo að þeir geta talast við. Konungur spyr hver stýri skipinu. Ólafur segir nafn sitt og spyr hver sé hinn vasklegi riddari sem hann eigi tal við.

„Ég heiti Mýrkjartan,“ segir konungur.

„Hvort ertu konungur Íra?“ spyr Ólafur.

Hann sagði það vera. Þá spurði konungur hvaðan þeir kæmu og hverra manna þeir væru. Ólafur segir:

„Vér ýttum af Noregi en þetta eru hirðmenn Haralds konungs Gunnhildarsonar sem hér eru innan borðs. En það er frá ætt minni að segja að faðir minn býr á Íslandi og heitir Höskuldur. En móðurætt mína vænti ég að þér þekkið betur en ég, því að Melkorka heitir móðir mín og er mér sagt að hún sé dóttir þín, konungur.“

Konungur þagnar við og ræðir síðan við menn sína. Þeir spyrja hann hvað muni vera satt í þessu máli. Konungur svarar:

„Auðséð er það á Ólafi þessum að hann er stórættaður maður hvort sem hann er vor frændi eða eigi. Hann talar líka allra manna best írsku.“

Eftir það stóð konungur upp og mælti til Ólafs: „Nú skal svara þínu máli. Ég vil gefa ykkur öllum grið, skipverjum. En um frændsemi þá er þú telur við oss munum við tala fleira áður en ég svari einhverju um hana.“

Síðan leggja þeir bryggjur á land og ganga þeir Ólafur af skipinu. Taka þeir Ólafur og konungur þá tal með sér og segist Ólafur hafa gullhring á hendi sem Melkorka gaf honum að skilnaði á Íslandi. „Og sagði hún að þú, konungur, gæfir henni að tannfé.“

Konungur tók við hringnum og leit á hann og roðnaði í andliti. Hann þekkti strax hringinn og sagði líka að Ólafur væri svo líkur móður sinni að vel mætti þekkja hann af henni. Þá bauð hann Ólafi að koma með sér til hirðar sinnar með alla sína menn. Síðan voru þeim fengnir hestar og riðu þeir saman til Dyflinnar þar sem konungur hafði aðsetur. En konungur setti eftir menn að líta eftir skipinu.

Það þóttu mikil tíðindi í Dyflinni að þangað væri kominn dóttursonur konungs, sonur Melkorku sem hafði verið her-tekin fimmtán vetra gömul. En mest þótti fóstru Melkorku um þessi tíðindi. Hún var þá lögst í kór en gekk þó staflaust á fund Ólafs. Ólafur faðmaði hana að sér og sagði henni að fóstur-dóttir hennar væri í góðu yfirlæti á Íslandi. Svo fékk hann henni

frændsemi merkir skyldleiki

að leggja bryggjur á land merkir að lagðar voru göngubrýr frá skipi til lands

að leggjast í kór merkir að verða gamall og lasinn, geta varla hreyft sig

hnífinn og beltið og þekkti kerling gripina. Var kerling hress þann vetur allan.

Konungur sat sjaldan kyrr heima um veturinn, því að hann þurfti sífellt að verja land sitt fyrir víkingum. Ólafur var jafnan í för með honum með menn sína og þótti sú sveit heldur herská.

Síðari hluta vetrar kallaði konungur saman þing. Þar stóð hann upp og hélt ræðu. Sagðist hann hafa ákveðið að bjóða Ólafi konungdóm eftir sinn dag, því að hann væri betur fallinn til þess að verða konungur en synir sínir.

Ólafur þakkaði honum boðið en sagðist ekki vilja hætta á hvernig synir hans þyldu að hann væri tekinn fram yfir þá. Betra væri að fá skjóta sæmd en langa svívirðingu. Hann sagði líka að móðir sín mundi una því illa ef hann kæmi ekki aftur.

Konungur bað Ólaf ráða. Síðan var þinginu slitið.

Þegar skip Ólafs var ferðbúið fylgdi konungur honum til skips og gaf honum spjót gullrekið og sverð og mikið fé annað. Ólafur bað um að fá að flytja fóstru Melkorku með sér til Íslands. En konungi fannst það óþarfi og varð hún eftir. Stigu þeir Ólafur þá á skip og sigldu til Noregs. Þar var Ólafur með Haraldi konungi næsta vetur en sigldi sumarið eftir til Íslands. Allir tóku vel á móti Ólafi þegar hann kom til Íslands. Melkorka spurði hann margs af Írlandi, af föður sínum og frændfólki. Brátt spurði hún hvort fóstra hennar lifði. Ólafur sagði það vera. Melkorka spyr þá hvers vegna hann hafi ekki komið með hana til Íslands. Þá svarar Ólafur: „Ekki fýstu menn þess, móðir, að ég flytti fóstru þína af Írlandi.“ Það fannst á að Melkorku var það mjög á móti skapi.

RIFJID UPP:

1. Hver var konungur í Noregi þegar Ólafur kom þangað?
2. Hvernig var Ólafi og hans mönnum tekið þegar þeir komu að strönd Írlands og hvernig brugðust þeir við?
3. Hvað gerðist svo þegar konungur Íra, Mýrkjartan, kom og blandaði sér í málið?
4. Hvernig var Ólafur skyldur Mýrkjartani?
5. Hvaða tilboð gerði Mýrkjartan Ólafi og hvernig brást Ólafur við?
6. Hvaða gjafir gaf Mýrkjartan Ólafi að skilnaði?

TIL UMRÆÐU:

- Í kaflanum kemur fram að samkvæmt lögum mátti gera eigur farmanna upptækar ef ekki var túlkur með þeim í för. Hvað finnst ykkur um þetta lagaákvæði?
- Hvað finnst ykkur um þá ákvörðun Ólafs að neita að taka við konungdómi í Írlandi? Var þetta skynsamlegt af honum?
- Hvaða borg er Dyflinni? Rifjið upp fleiri íslensk heiti á erlendum stórborgum.

VERKEFNI:

1. Teiknið/smíðið vopn Ólafs skv. lýsingum í kaflanum.

6. BÓNORÐ ÓLAFS

Vorið eftir kom Höskuldur að máli við Ólaf son sinn og sagðist vilja að hann bæði sér konu og tæki við búi fóstra síns á Goddastöðum. Ólafur sagðist lítið hafa hugsað um það og ekki vita hvar væri sú kona sem sér væri happ í að fá. Hann ætlaði sér ekki að kvænast hvaða konu sem væri.

Höskuldur mælti: „Maður heitir Egill Skalla-Grímsson. Hann býr á Borg í Borgarfirði. Hann á sér dóttur þá er Þorgerður heitir. Þessarar konu ætla ég að biðja þér til handa, því að hún er besti kvenkostur í öllum Borgarfirði og þó að víðar væri leitað.“

Ólafur svarar: „Þinni forsjá mun ég hlíta hér um. Og er mér að skapi þetta ráð, ef það tekst. En ef þetta mál er upp borið og tekst ekki, þá mun mér illa líka.“

Höskuldur segist munu hætta á að bónorðinu verði tekið. Ólafur biður hann ráða.

Líður nú til Alþingis. Höskuldur býst að heiman með fjölmenni og er Ólafur sonur hans í för með honum. Þeir koma til Þingvalla og **tjalda búð sína**. Egill Skalla-Grímsson var á þingi. Allir sem sáu Ólaf höfðu á orði að hann væri fríður og **fyrirmannlegur**. Hann var líka vel búinn að vopnum og klæðum.

Dag einn gengu þeir feðgar, Höskuldur og Ólafur, frá búð sinni til fundar við Egil. Hann fagnar þeim vel, því að þeir Höskuldur voru vel málkunnugir. Höskuldur vekur nú bónorð fyrir hönd Ólafs og biður Þorgerðar. Hún var þar á þinginu.

Egill tók þessu máli vel, kvaðst hafa góða frétt af þeim feðgum.

ráð merkir hér gifting

tjalda búð sína: Búðirnar voru bráðabirgðahúsnæði sem goðarnir komu sér upp á þingstaðnum og dvöldu í meðan þingið stóð yfir. Þetta mun hafa verið töft hlaðin úr torfi og grjóti og svo tjaldað yfir hana meðan á þingtímanum stóð

fyrirmannlegur merkir glæsilegur, höfðinglegur

„Veit ég og, Höskuldur,“ segir Egill, „að þú ert ættstór maður og mikils verður en Ólafur er frægur af ferð sinni. En þó skaltu nú þetta við Þorgerði ræða, því að það er engum manni færi að fá Þorgerðar án hennar vilja.“

Höskuldur mælti: „Það vil ég, Egill, að þú ræðir þetta við dóttur þína.“

Egill sagðist skyldu gera það. Hann gekk nú til fundar við Þorgerði og tóku þau tal saman. Egill mælti: „Maður heitir Ólafur og er Höskuldsson, einhver frægasti maður sem nú er uppi. Höskuldur faðir hans hefur vakið bónorð fyrir hönd Ólafs og beðið þín. Hef ég skotið því til þinna ráða. Vil ég nú vita svör þín en mér finnst þetta gjaforð göfugt.“

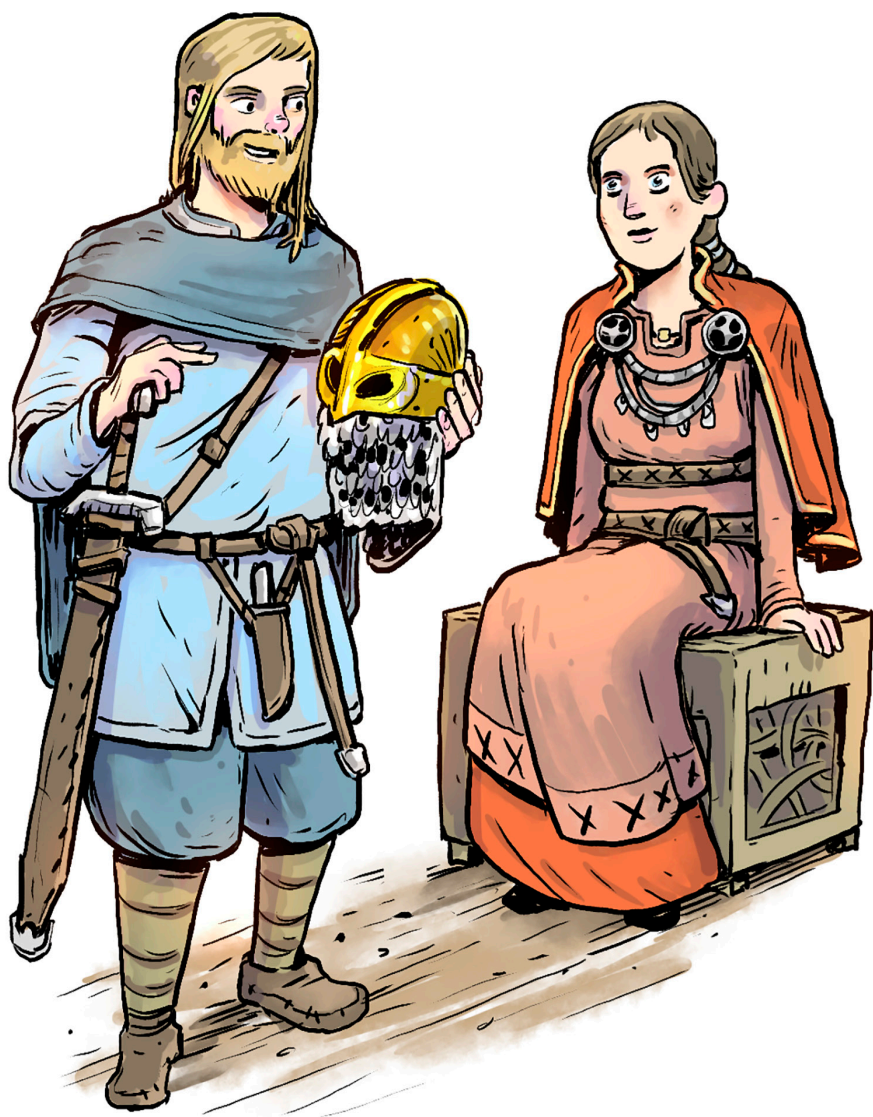
Þorgerður svarar: „Það hef ég þig heyrt segja að þú unnir mér mest barna þinna. En það finnst mér ekki sannast ef þú vilt gifta mig ambáttarsyni, þó að hann líti vel út og láti mikið á sér bera.“

Egill segir: „Hefurðu ekki frétt að hann er dóttursonur Mýrkjartans Írakonungs? Hann er miklu betur ættaður í móðurætt en föðurætt og væri föðurættin þó fullboðleg.“

Ekki féllst Þorgerður á þetta.

Daginn eftir gengur Egill í búð Höskulds og spyr Höskuldur hvernig bónorðsmálin hafi gengið. Egill segir honum hvernig farið hafði. Ekki var Ólafur við tal þeirra.

Eftir að Egill var farinn kemur Ólafur og spyr föður sinn hvað líði bónorðsmálum. Höskuldur segir að þau gangi illa. Ólafur mælti: „Nú er sem ég sagði þér, faðir, að mér mundi illa líka ef ég fengi svívirðingu af þessu bónorði. Þú réðst því að

það var borið upp en nú mun ég ráða því að það skal ekki falla niður. Nú skulum við ganga strax til búðar Egils.“ Höskuldur bað hann ráða því.

Ólafur var þannig búinn að hann var í **skarlatsklæðum** sem Haraldur konungur hafði gefið honum. Hann hafði gullroðinn hjálm á höfði og sverð það í hendi sem Mýrkjartan konungur hafði gefið honum. Þeir Höskuldur og Ólafur ganga nú í búð Egils. Hann fagnar þeim vel og sest Höskuldur hjá honum en Ólafur stóð upp og litaðist um.

Ólafur sá að kona sat á palli í búðinni, fögur og vel búin, og þóttist vita að það væri Þorgerður. Hann gengur að pallinum og sest niður hjá henni. Þorgerður heilsar þessum manni og spyr hver hann sé. Ólafur nefnir nafn sitt og föður síns og segir svo: „Mun þér þykja djarfur gerast ambáttarsonurinn, er hann þorir að sitja hjá þér og ætlar að tala við þig.“

Þorgerður svarar: „Það muntu hugsa að þú hafir gert meiri **þoranraun** en tala við konur.“ Síðan taka þau tal saman og tala þann dag allan. Ekki heyrðu menn hvað þau töluðu. Og áður en þau slitu talinu kölluðu þau á Egil og Höskuld. Þá var aftur farið að ræða um bónorðið. Vill þá Þorgerður láta föður sinn ráða. Þá var málið auðsótt og var ákveðið að halda brúðkaup þeirra Ólafs og Þorgerðar á Höskuldsstöðum næsta sumar. Þar var mikil veisla og allir gestir leiddir út með gjöfum. Þá gaf Ólafur Agli sverðið góða sem Mýrkjartan hafði gefið honum og varð Egill léttur á brún við gjöfina.

RIFJID UPP:

1. Ólafur bað sér konu. Hvað hét hún og hverra manna var hún?
2. Hvernig var bónorðinu tekið í fyrstu?
Hver var ástæðan?
3. Hvað varð svo til þess að afstaða konunnar breyttist?
4. Ólafur gaf tengdaföður sínum merkan grip eftir að brúðkaupið var afstaðið. Hvaða gripur var það?

TIL UMRÆÐU:

- Hvernig breyttist staða Ólafs eftir förina til Írlands?
- Egill Skalla-Grímsson tekur því vel þegar Höskuldur biður um dóttur hans fyrir tengdadóttur en vísar því til þorgerðar. Er þetta að einhverju leyti óvenjulegt miðað við það sem þá tíðkaðist?

VERKEFNI:

1. Skráið hjá ykkur leiðina frá bónorði Ólafs til samþykkis þorgerðar í örfáum skrefum.
2. Hver var Egill Skalla-Grímsson?
Leitið upplýsinga á netinu.

7. KJARTAN OG BOLLI

Vorið eftir að þau Ólafur og Þorgerður giftust tóku þau við búi á Goddastöðum. En skömmu seinna keypti Ólafur jörð sem hafði lagst í eyði vegna draugagangs. Þar var fallett land og gott til búskapar, miklar laxveiðar og skógur. Ólafur byggði þar nýjan bæ. Svo lét hann reka allt búfé sitt frá Goddastöðum að nýja bænum. Fremst fór sauðfé, svo kýr og naut og síðast hross með klyfjum. Reksturinn náði alla leið á milli bæjanna, svo að fararbroddurinn var kominn á leiðarenda þegar Ólafur reið úr hlaði á Goddastöðum. Höskuldur og Jórunn stóðu úti og horfðu á. Höskuldur bauð hann velkominn og sagðist halda að nafn Ólafs mundi lengi verða munað. Jórunn sagði að nógu ríkur væri ambáttarsonurinn til þess.

Ólafur kallaði bæ sinn Hjarðarholt. Þar bjuggu þau Þorgerður góðu búi og var Ólafur manna vinsælastur.

Höskuldur átti tvo syni með Jórunni konu sinni, Þorleik og Bárð. Þegar Höskuldur var orðinn gamall veiktist hann og þóttist vita að sóttin mundi leiða sig til bana. Hann kallaði þá til sín syni þeirra Jórunnar og sagðist vilja skipta arfi sínum. Þá voru lög þannig að synir sem voru fæddir í hjónabandi fengu allan arf eftir föður sinn. Þorleikur og Bárður áttu því einir að erfa Höskuld. En hann vildi að þeir leyfðu Ólafi að fá arf eins og þeir, þó að hann væri fæddur utan hjónabands. Bárður tók því vel en Þorleikur aftók að Ólafur fengi arf, sagði að hann væri orðinn nógu auðugur.

Þá sagðist Höskuldur að minnsta kosti mega gera það sem leyft væri í lögum, að hann gæfi Ólafi tólf auru. Þorleikur hélt að hann

ætti við tólf aura silfurs og féllst á það, enda var það löglegt. Þá lét Höskuldur taka gullhring og sverð sem var hvort tveggja jafngilt **tólf aurum** af gulli og gaf Ólafi syni sínum.

Þorleiki fannst faðir sinn hafa svikið sig. En Ólafur neitaði að láta hann fá hringinn eða sverðið, því að Þorleikur hefði leyft það í votta viðurvist að hann fengi tólf aura. Eftir þetta andaðist Höskuldur.

Eftir dauða Höskulds kom Ólafur að máli við Þorleik og vildi sættast við hann: „Veit ég að þér mislíkar að ég tók við gripum þeim er faðir minn gaf mér á deyjanda degi. Nú ef þú þykist af þessu vanhaldinn, þá vil ég vinna það til að fóstura son þinn. Og er sá kallaður minni maður er öðrum fóstrar barn.“

Þorleikur tók þessu vel og fór Bolli sonur Þorleiks í fóstur að Hjarðarholti þriggja vetra gamall. Þorgerður tók vel við honum og unnu þau Ólafur honum ekki minna en sínum börnum. Ólafur og Þorgerður eignuðust dóttur sem var nefnd Þuríður. Síðan eignuðust þau son sem var gefið nafnið Kjartan eftir Mýrkjartani, langafa sínum. Þegar Kjartan óx upp þótti hann allra manna fríðastur. Hann var laglegur, manna best eygður og ljós yfirlitum. Mikið hár hafði hann og fagurt sem silki, stór maður og sterkur, eins og Egill móðurfaðir hans hafði verið. Hann var góður vígamaður, vel hagur og syndur manna best og vel fær í öllum íþróttum. Bolli Þorleiksson var líka efni-
legur maður og gekk næst Kjartani í öllum íþróttum, fríður og mikill skartsmaður. Þeir Kjartan og Bolli voru jafngamlir og urðu miklir vinir.

tólf aurar eru u.þ.b. 324 grömm, einn eyrir var um 27 grömm

RÍFJÍÐ UPP:

1. Hverjir voru synir Höskulds Dala-Kollssonar og hverjar voru mæður þeirra?
2. Hvað nefndi Ólafur nýja bæinn sem hann byggði?
3. Hvers vegna átti Ólafur ekki að erfa Höskuld föður sinn?
4. Hvernig leysti Höskuldur málið með arf Ólafs?
5. Hvað gerði Ólafur til að sættast við þorleik hálfbróður sinn?
6. Hvaða synir Ólafs og þorleiks voru jafnaldrar og vinir?

TIL UMRÆÐU:

- Jórunn er enn að tala um ambáttarsoninn. Þetta er auðvitað dónaskapur að segja þessa hluti um mann og það einn af höfðingjunum. Hvaða tilfinningar búa hér að baki?
- Takið eftir því að Höskuldur nefnir aldrei dætur sínar þegar rætt er um skiptin. Finnst ykkur það sanngjarnt?
- Ólafur býður þorleiki að fóstara son hans. Þetta er sáttaboð, hann vill með þessu bæta fyrir það að hafa reitt þorleik til reiði. Hvers vegna fer hann þessa leið?
- Berið saman lýsingarnar á Kjartani og Bolla. Eru þær svipaðar? Hvað er ólíkt?

TIL ATHUGUNAR:

1. Takið vel eftir því sem hér er sagt um Kjartan og Bolla. Vinátta þeirra átti eftir að breytast síðar.
2. Bolli elst upp hjá Ólafi og þorgerði frá þriggja ára aldri og tekið er fram að þau hafi ekki unnað honum minna en sínum börnum. Hafið þetta í huga þegar líður á söguna.

VERKEFNI:

1. Nú væri snjallt að bæta við ættartréð.

8. SVERÐIÐ FÓTBÍTUR

Þegar Ólafur og Þorgerður höfðu búið lengi í Hjarðarholti vildi Ólafur fara til útlanda. Þorgerði var lítið um það en Ólafur sagðist vilja ráða. Hann keypti því skip og sigldi til Noregs. Þar bjó hann hjá manni sem hét Geirmundur og var víkingur mikill og ekki vinsæll. Um veturinn sagði Ólafur Geirmundi að hann vildi afla sér viðar í nýjan skála í Hjarðarholti. Geirmundur sagði að Hákon jarl, sem þá réði yfir Noregi, ætti besta skóg í landinu. Hann mundi líka taka vel við Ólafi því að hann væri af stórum ættum.

Ólafur fór nú til jarls og fékk að höggva tré eins og hann vildi. En þegar hann kom til baka til Geirmundar hafði Geirmundur ákveðið að fara með honum til Íslands og var búinn að bera eigur sínar á skip hans.

Ólafur mælti: „Ekki mundir þú fara á mínu skipi ef ég hefði fyrr vitað en úr því að þú ert hér kominn nenni ég ekki að reka

þig til baka eins og hund.“ Lauk svo að Geirmundur fór með honum til Íslands.

Þegar þangað kom bauð Ólafur Geirmundi að búa hjá sér. Geirmundur átti gott sverð með **hjöltum** úr rostungstönn. Þetta sverð kallaði hann Fótbit og skildi það aldrei við sig.

Geirmundur hafði ekki verið lengi í Hjarðarholti þegar hann bað Þuríðar, dóttur Ólafs og Þorgerðar. Ólafur neitaði því. Þá talaði Geirmundur við Þorgerði og fékk hana til að fallast á bónorðið. Hún vakti svo máls á því við Ólaf.

Þá svarar Ólafur: „Eigi skal þetta gera í móti þér, heldur en annað, þótt ég væri fúsari að gifta Þuríði öðrum manni.“ Þorgerður fór svo og sagði Geirmundi. Hann vakti þá bónorð í annað sinn við Ólaf og var það nú auðsótt. Svo var haldin fjölmenn brúðkaupsveisla í Hjarðarholti, því að Ólafur hafði lokið við nýja skálann.

Ekki kom þeim Þuríði og Geirmundi vel saman. Þrjá vetur bjuggu þau saman en þá vildi hann fara til baka til Noregs. Hann sagði að Þuríður skyldi verða eftir og eins árs dóttir þeirra sem hét Gróa. Ekkert fé vildi Geirmundur skilja eftir í **meðgjöf** með dóttur sinni.

Þetta líkaði þeim Þorgerði og Þuríði illa og sögðu Ólafi. En Ólafur var sáttfús og vildi fallast á að hafa barnið eftir. Meira að segja gaf hann Geirmundi skip sitt að skilnaði.

Síðan bjó Geirmundur skipið á brott og sigldi út úr Laxárósi. En þegar þeir komu út að Öxney á Breiðafirði lægði vind og biðu þeir þar í hálfan mánuð eftir byr út úr firðinum.

hjalt er handhlíf á sverði

meðgjöf merkir meðlag, það sem greitt er með barni til að kosta uppeldi þess

Þegar þetta gerðist þurfti Ólafur að fara að heiman. Á meðan kallaði Þuríður dóttir hans til sín húskarla og bað þá að fara með sér. Hún hafði með sér Gróu dóttur sína og lét húskarlana róa með þær á ferju út eftir Hvammsfirði.

Þegar þau komu út að Öxney lét hún skjóta út litlum báti af ferjunni. Hún fór í bátinn með barnið og tvo menn með sér en bað hina að bíða á ferjunni. Svo reru þeir bátnum að skipi Geirmundar. Þá tók hún upp bor og bað annan manninn að bora göt á skipsbátinn, svo að hann yrði ófær ef til hans þyrfti að taka. Síðan lét hún flytja sig í land í Öxney. Þaðan gekk hún út í skipið. Þetta var snemma morguns í sólarupprás og voru allir í svefni á skipinu. Þuríður gekk að þar sem Geirmundur svaf, setti barnið í svefnpokann hjá honum og tók sverðið Fótbit sem lá hjá honum. Síðan gekk Þuríður aftur í land og fór út í bátinn.

Nú fer stúlkan að gráta. Við það vaknar Geirmundur. Hann sprettur upp og þreifir eftir sverðinu en finnur það ekki. Gengur hann þá út að borðstokknum og sér að þau Þuríður róa frá skipinu. Geirmundur kallar á menn sína og biður þá að taka skipsbátinn og róa á eftir þeim. Þeir gera það en þegar þeir eru skammt komnir finna þeir að kolblár sjór fellur inn í bátinn. Snúa þeir þá aftur í skipið.

Þá kallar Geirmundur til Þuríðar og biður hana að skila sverðinu en taka við stúlkunni, „og haf héðan með henni fé svo mikið sem þú vilt.“ Hún neitar því.

Hann svarar: „Ekkert happ mun þér í verða að hafa með þér sverðið.“ Hún sagðist ætla að hætta á það. „Það læt ég þá um mælt,“ segir Geirmundur, „að þetta sverð verði þeim manni að bana í þinni ætt er mestur skaði er að og óskaplegast komi við.“

Síðan fer Þuríður heim í Hjarðarholt og gefur Bolla Fótbrít, því að hún unni honum ekki minna en bræðrum sínum. Bolli bar sverðið lengi síðan.

Eftir þetta fengu þeir Geirmundur byr og sigldu til Noregs. En þegar þeir komu að landi fórst skipið með allri áhöfn.

Þuríður giftist síðar manni sem hét Guðmundur Sölmundarson og bjó í Ásbjarnarnesi norður í Víðidal í Húnaþingi.

RIFJAFD UPP :

1. Ólafur Höskuldsson fór til Noregs. Hvert var erindið?
2. Hvernig atvikaðist það að víkingurinn Geirmundur kom með honum til Íslands?
3. Hver urðu svo tengsl Ólafs og Geirmundar?
4. Hvernig lauk hjónabandi Geirmundar og Þuríðar?
5. Hvernig komst sverðið Fótbrítur í eigu ættar Ólafs? Hver eignaðist það?
6. Í kaflanum er forspá, hver er hún?

TIL UMRÆÐU:

- Hvað finnst ykkur um afstöðu Þuríðar til Gróu dóttur sinnar?
- Af hverju ætli Þorgerði hafi verið illa við ferð Ólafs? Ætli hún hafi verið sátt við húsakostinn eins og hann var eða hrædd við hættulega og langa siglingu? Eða vildi hún ekki að hann færi, minnug tilveru Melkorku?

TIL ATHUGUNAR:

Leggið á minnið það sem Geirmundur segir um sverðið Fótbrít. Það verður rífað upp seinna í sögunni.

9. DRAUMAR GUÐRÚNAR ÓSVÍFURSDÓTTUR

Vestur á Laugum í Sælingsdal í Dölum bjuggu hjón sem hétu Ósvífur og Þórdís. Þau áttu mörg börn en elst þeirra var stúlka sem hét Guðrún. Hún var falleg og **skartgjörn**, greind og kunni vel að koma fyrir sig orði.

Í Sælingsdal er volg laug, kölluð Sælingsdalslaug. Einu sinni, þegar Guðrún var þrettán eða fjórtán ára gömul, hitti hún við laugina mann sem var þar á ferð og hét Gestur Oddleifsson. Hann bjó í Haga á Barðaströnd. Guðrún vissi að hann var talinn vitur maður og bað hann því að ráða einkennilega drauma sem hana hefði dreymt um veturinn.

Guðrún sagði: „Dreymt hefur mig margt í vetur en fjórir eru þeir draumar er mér afla mikillar áhyggju. En enginn maður hefur þá svo ráðið að mér líki. Bið ég þó eigi þess að þeir séu í vil ráðnir.“

Gestur bað hana að segja draumana.

Guðrún sagði: „Úti þóttist ég vera stödd við læk nokkurn og hafði ég **krókfald** á höfði. Mér þótti hann fara mér illa og vildi breyta honum. En margir töluðu um að ég skyldi ekki gera það. En ég hlýddi ekki á það og greip ég af höfði mér faldinn og kastaði honum út í lækinn. Og var þessi draumur eigi lengri.“

Og Guðrún hélt áfram: „Það var upphaf að öðrum draumi að ég þóttist vera stödd hjá vatni einu. Svo þótti mér sem kominn væri silfurhringur á hönd mér og þóttist ég eiga hann. Þótti mér hann vera mikil gersemi og ætlaði ég lengi að eiga. En þegar ég

skartgjörn merkir að hún hafði gaman af að bera fallega skartgrip

séu í vil ráðnir merkir að Guðrún vill ekki að Gestur hafi hennar óskir í huga við ráðninguna

krókfaldur er höfuðfat sem konur báru fyrr á tímum, húfa með krók upp úr

átti síst von á, þá renndi hringurinn af hendi mér og í vatnið og sá ég hann aldrei síðan. Síðan vaknaði ég.“

„Ekki er sá draumur minni,“ sagði Gestur.

Enn sagði Guðrún: „Sá er þriðji draumur minn að ég þóttist hafa gullhring á hendi og þóttist ég eiga hringinn og þótti mér bættur skaðinn. Kom mér í hug að ég mundi þessa hrings lengur njóta en hins fyrri. Síðan þóttist ég falla og vilja styðja mig með hendinni en gullhringurinn kom á stein og stökk í tvo hluta og þótti mér **dreyra** úr hlutunum. Það þótti mér líkara harmi en skaða. Kom mér þá í hug að brestur hefði verið í hringnum og þegar ég hugði að brotunum, þá þóttist ég sjá fleiri bresti á þeim. Þótti mér þó sem hann mundi vera heill ef ég hefði betur til gætt. Og var eigi þessi draumur lengri.“

Gestur svarar: „Ekki fara í þurrð draumarnir.“

Og enn mælti Guðrún: „Sá er hinn fjórði draumur minn að ég þóttist hafa hjálm á höfði úr gulli og mjög gimsteinum settan. Ég þóttist eiga þessa gersemi. En það þótti mér helst að, að hann var nokkuð þungur svo að ég **bar hallt höfuðið**. Þó gaf ég hjálminum enga sök á því og ætlaði ég ekki að **lóga** honum. En þó steiptist hann af höfði mér og út í Hvammsfjörð. Og eftir það vaknaði ég. Eru þér nú sagðir draumarnir allir.“

Gestur sagði að draumarnir merktu allir það sama. Hún mundi eignast fjóra menn. Þann fyrsta mundi hún skilja við, því hefði hún kastað faldinum í vatnið. Silfurhringurinn táknaði mann sem mundi drukkna. Sá þriðji, gullhringurinn, yrði veginn með vopnum. „Muntu þá þykjast glöggst sjá þá þverbresti er á þeim ráðahag hafa verið,“ sagði Gestur. Fjórði maður hennar yrði

dreyra merkir að blæða

að bera hallt höfuðið þýðir að höfuðið hallast undan þunganum

lóga merkir að farga, losa sig við e-ð

mestur höfðingi þeirra allra og mundi bera ægishjálms yfir Guðrúnu. En þar sem hjálmurinn steiptist út í Hvammsfjörð mundi maður hennar drukkna þar.

Guðrúnu setti dreyrrauða meðan Gestur réði draumana. En engin orð hafði hún um fyrr en hann lauk máli sínu. Þá þakkaði hún honum fyrir og sagði: „**Mikið er til að hyggja**, ef þetta allt skal eftir ganga.“

RIFJÐ UPP:

1. Guðrúnu Ósvífursdóttur dreymdi fjóra merka drauma. Hvað dreymdi hana?
2. Hver réði drauma Guðrúnar og hvað sagði hann að þeir myndu tákna?

TIL UMRÆÐU:

- Guðrúnu setti dreyrrauða þegar hún heyrði ráðningu Gests á dramunum sem merkir að hún roðnaði mjög í framan og ljóst að henni líkaði ekki vel það sem Gestur sagði. Hver kynni að vera skýringin?

VERKEFNI:

1. Ræðið um drauma. Hefur ykkur dreymt eitthvað sem þið teljið að hafi komið fram?

Mikið er til að hyggja þýðir að það séu mikil tíðindi í vændum

10. FYRSTA HJÓNABAND GUÐRÚNAR

Þegar Guðrún Ósvífursdóttir var fimmtán vetra gömul kom maður að máli við föður hennar á Alþingi og bað hennar. Hann hét Þorvaldur og bjó vestur í Garpsdal í Gilsfirði, auðugur maður en engin hetja. Ósvífur tók því ekki fjarri og var Guðrún föstnuð Þorvaldi með því skilyrði að Þorvaldur keypti handa henni allt sem hana langaði í, þannig að engin kona jafnauðug ætti betri gripi.

Ekki var Guðrún að þessu spurð og varð hún ekki glöð við. Þó lét hún undan og giftist Þorvaldi.

Þegar þau Guðrún og Þorvaldur voru farin að búa saman vestur í Garpsdal varð hún afskaplega kröfuhörð og heimtaði að Þorvaldur keypti handa henni alla bestu skartgripi sem hún vissi um á Vestfjörðum. Einu sinni bað hún Þorvald að kaupa handa sér einhvern grip. Þorvaldur sagði að hún kynni sér ekkert hóf og sló hana.

Þá sagði Guðrún: „Nú gafstu mér það sem okkur konum þykir miklu skipta en það er **litarraft** gott.“

Sama kvöld kom að Garpsdal maður sem Guðrún þekkti vel og hét Þórður Ingunnarson frá Hóli í Saurbæ. Guðrún spurði hann hvernig hún ætti að launa Þorvaldi þá svívirðingu sem hann hefði gert henni.

Þórður brosti og stakk upp á að hún saumaði handa Þorvaldi skyrtu með flegnu hálsmáli eins og kvenskyrtur hefðu. Síðan gæti hún skilið við hann fyrir þá sök að hann gengi í kvenmannsfötum. Þetta gerir Guðrún, segir skilið við Þorvald og fer heim að Laugum. Þau höfðu þá búið saman tvo vetur.

RIFJIÐ UPP:

1. Hver var fyrsti eiginmaður Guðrúnar?
2. Hvað fannst Guðrúnu um þennan mann sem ákveðið var að hún giftist?
3. Hvernig voru samskipti þeirra hjóna?
4. Hver aðstoðaði Guðrúnu við að losna úr hjónabandinu? Hvaða ráð gaf hann henni?

TIL UMRÆÐU:

- Guðrún er mjög heimtufrek við þennan nýja mann sinn og það kemur niður á sambúð þeirra. Hver kynni að vera skýringin?
- Ræðið aðeins um hjúskaparlögin eins og þau voru á tímum Guðrúnar Ósvífurisdóttur. Hvað finnst ykkur um þá lagagrein sem Guðrún nýtir sér til að losna við þorvald?
- Takið eftir svari Guðrúnar þegar þorvaldur slær hana. Í orði kveðnu þakkar hún honum fyrir höggið. Hvað segir þetta um skapferli Guðrúnar?

TIL ATHUGUNAR:

1. Rifjið nú upp draum Guðrúnar sem táknaði fyrsta hjónaband hennar. Hvernig var hann?

11. ANNAÐ HJÓNABAND GUÐRÚNAR

Þórður Ingunnarson átti konu sem Auður hét og var kölluð Bróka-Auður, því sagt var að hún gengi stundum í karlmannsbuxum. Sumarið eftir að Guðrún skildi við Þorvald riðu þau Þórður og Guðrún saman til Alþingis. Dag einn, er þau riðu yfir Bláskógaheiði í góðu veðri og sólskini, sagði Guðrún: „Hvort er það satt, Þórður, að Auður kona þín sé jafnan í brókum?“

Hann sagðist ekki hafa fundið til þess.

„Lítill brögð munu þá að því,“ segir Guðrún, „ef þú finnur eigi. Og fyrir hvað skal hún þá heita Bróka-Auður?“

Þórður sagðist ekki vita til að hún hefði verið kölluð það lengi.

Guðrún svarar: „Hitt skiptir hana enn meira að hún eigi þetta nafn lengi síðan.“

Eftir þetta riðu menn til þings. Dag einn á þinginu spurði Þórður Guðrúnu hvaða refsing lægi við því ef kona gengi í karlmannsbrókum. Guðrún svaraði að um það gildi það sama sem um karlmenn ef þeir gengju í kvenskyrtum. Það væri skilnaðarsök.

Þórður spurði hana hvort henni fyndist ráðlegra að hann skildi við konu sína strax á þinginu eða biði þangað til heim væri komið. Guðrún hvatti hann til að bíða ekki og svaraði með málshætti: „Aftans bíður óframs sök.“

Þá spratt Þórður upp og gekk til Lögbergs og sagði skilið við Auði. Ekki frétti Auður af þessu fyrr en eftir þingið.

Sama sumar bað Þórður Ingunnarson Guðrúnar. Var það mál auðsótt við Ósvífur og Guðrún mælti ekki á móti. Þau settust að á Laugum hjá foreldrum Guðrúnar en Auður bjó áfram á Hóli í Saurbæ.

Sumarið eftir var Auður í seli í Hvammsdal en Laugamenn höfðu sel í Lambadal sem var þar skammt frá. Auður bað **smalamann** sinn að njósna um það hjá smalamanni Laugamanna hverjir væru heima á Laugum og hverjir væru í selinu. Smalamaður gerði það og sagði henni að Ósvífur og Þórður væru einir heima á Laugum.

Þá bað Auður smalamanninn að hafa tvo hesta tilbúna þegar fólk færi að sofa. Smalamaður gerði það og eftir sólsetur riðu þau tvö af stað og var hún þá vissulega í brókum. Þau riðu að Laugum og stigu af baki við túngarðinn. Auður bað smalamanninn að gæta hestanna meðan hún gengi til húss. Hún gekk inn í skálann þar sem Þórður svaf og vakti hann. Hann snerist á hliðina þegar hann sá að maður var kominn. Hún hafði sax í hendi, hjó með því til Þórðar og særði hann á annarri hendinni og bringunni. Svo gekk hún út, stökk á bak hesti sínum og reið heim í selið.

Þórður ætlaði að spretta upp en gat það ekki, því að hann **mæddi blóðrás**. Við þetta vaknaði Ósvífur og spurði hvað hefði gerst. Þórður sagðist hafa orðið fyrir áverka. Ósvífur spyr hvort hann vissi hver hefði unnið á honum og batt um sár hans.

sel var það kallað þegar búpeningur (oftast kindur) var hafður í húsum fjarri bæjum, kindur mjólkaðar þar og unninn matur úr mjólkinni

smalamaður er sá sem sér um að gæta kindanna sem eru í selinu

sax var stutt sverð, oftast eineggjað, sem þýðir að það var með biti öðrum megin líkt og hnifar nú til dags

mæddi blóðrás þýðir að blóðrennslið varð honum til vandræða, hann var jafnvel í lífshættu

Þórður sagðist halda að Auður hefði gert það.

Ósvífur vildi riða eftir Auði. En Þórður vildi það ekki og sagði að Auður hefði ekki gert annað en það sem hún ætti rétt til.

Þórður lá lengi í sárum. Bringusárin greru vel en höndin varð ekki jafngóð og áður.

Ingunn, móðir Þórðar, hafði búið vestur á Skálmarnesi. En vorið eftir að Þórður var særður flúði hún suður að Laugum til Þórðar undan galdrafólki sem bjó í nágrenni við hana. Þórður fór þá vestur með menn með sér á báti og stefndi galdramönnum til dóms á Alþingi fyrir þjófnað og galdra. Á heimleiðinni lentu þeir í miklu óveðri og var talið víst að galdrafólkið ætti sök á því. Þórður ætlaði að reyna að ná landi en þá hvolfdi bátinum og drukknðu allir sem á honum voru. Mikið þótti Guðrúnu um andlát Þórðar.

RÍFJIÐ UPP:

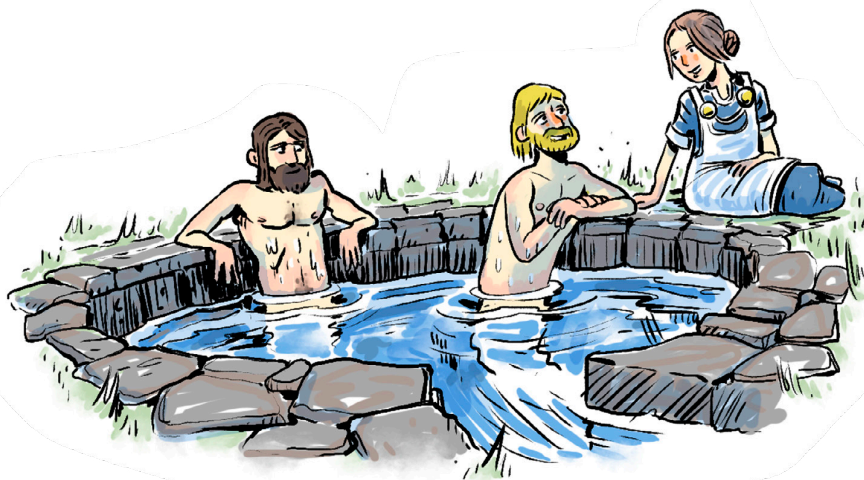
1. Hver var Bróka-Auður? Hvers vegna fékk hún þetta viðurnefni?
2. Hvað hét annar eiginmaður Guðrúnar Ósvífursdóttur?
3. Hvernig brást Bróka-Auður við þegar eiginmaður hennar var farinn að búa með annarri konu?
4. Hver urðu endalok Þórðar Ingunnarsonar?

TIL UMRÆÐU:

- Hver skyldi vera tilgangur Guðrúnar með því að hefja orðræðu við Þórð um uppnefni sem kona hans hefur?
- Þórður skilur við konu sína á þeim forsendum að hún gekk í síðum buxum. Hvað segir þetta okkur um það samfélag sem við erum að lesa um?
- Hvað á Þórður við þegar hann segir að Auður hafi átt rétt til þess að særa hann með saxinu?

TIL ATHUGUNAR:

1. Rífið nú upp draum Guðrúnar sem táknaði annað hjónaband hennar. Hvernig var hann?

12. GUÐRÚN OG KJARTAN

Sóstbræðurnir í Hjarðarholti, Kjartan Ólafsson og Bolli Þorleiksson, fóru oft í bað í Sælingsdalslaug. Oft hittist svo á að Guðrún var við laugina þegar þeir komu þangað og þótti Kjartani skemmtilegt að tala við hana, því að hún var bæði vitur og málsnjöll. Var það mál manna að þau Guðrún og Kjartan ættu vel saman.

Vínátta var líka með þeim Ólafi í Hjarðarholti og Ósvífri á Laugum. Þó var Ólafi ekki mikið gefið um að Kjartan færi oft að hitta Guðrúnu. Hann sagðist raunar ekki þekkja neina konu aðra sem væri samboðin Kjartani. Samt væri hann ekki viss um að nein gæfa stafaði af því að hafa mikil skipti við Laugafólk.

Kjartan sagðist ekki vilja gera neitt á móti föður sínum sem hann gæti ráðið við. Þó hélt hann áfram að fara vestur í Sælingsdalslaug og fór Bolli jafnan með honum.

Eitt sinn lögðu Kjartan og Bolli leið sína suður í Borgarfjörð og hittu þar mann sem hét Kálfur Ásgeirsson, norðan úr Húnaþingi. Hann var siglingamaður og átti skip í Gufuárósi. Kjartan bað Kálf að selja sér skipið hálft og vildi sigla með honum til Noregs. Kálfur var fús til þess. Svo riðu þeir fóstbræður heim og sögðu Ólafi. Honum fannst Kjartan hafa ákveðið ferð sína heldur skjótt en vildi þó ekki banna honum að fara.

Litlu síðar riður Kjartan vestur til Lauga og segir Guðrúnu frá utanferð sinni. Guðrún mælti: „Skjótt hefur þú þetta ráðið, Kjartan,“ og skildist Kjartani að henni líkaði þessi ráðagerð ekki.

Kjartan spurði hana þá hvað hann gæti gert fyrir hana í staðinn. Þá bað Guðrún hann að gera eina bón sína. Kjartan hélt að hann gæti gert það. Þá sagði Guðrún: „Þá vil ég fara utan með þér í sumar og hefur þú þá bætt við mig þetta bráðræði.“

Ekki vildi Kjartan það, sagði að bræður hennar væru of ungir en faðir hennar of gamall til að þeir gætu verið án hennar. Hann vildi því að Guðrún væri eftir heima og bað hana að bíða sín í þrjá vetur. Guðrún sagðist engu lofa um það og skildu þau ósátt.

Síðan riðu þeir Kjartan og Bolli til skips suður í Borgarfirði, hittu Kálf Ásgeirsson og sigldu til Noregs.

RIFJID UPP:

1. Hvað fannst Ólafi páa um það þegar Kjartan sonur hans fór að venja komur sínar að Laugum?
2. Kjartan ákvað að sigla til Noregs og keypti hálf skip. Hver átti þá skipið á móti honum?
3. Þegar Guðrún frétti að Kjartan ætlaði til Noregs bað hún hann einnar bónar. Hvaða bón var það og hverju svaraði Kjartan?
4. Kjartan bað Guðrúnu að bíða eftir sér en Guðrún tók því fálega. Hvað vildi Kjartan að hún biði sín lengi?

TIL UMRÆÐU:

- Í þessum kafla kemur enn einu sinni fyrir að einhver spáir um óorðna hluti. Gefið gaum að orðum Ólafs Höskuldssonar þegar hann ræðir um vini sína á Laugum.
- Hvers vegna vill Kjartan ekki að Guðrún komi með honum til Noregs?

VERKEFNI:

1. Skrifaðu fyrir hönd Kjartans eða Guðrúnar nokkrar línur í dagbók þar sem fram koma tilfinningar þeirra, vonir og væntingar.

13. Í NOREGI

Þegar þeir Kjartan og Bolli komu til Noregs fréttu þeir að Ólafur Tryggvason væri orðinn konungur yfir landinu. Hann var kristinn og skipaði svo fyrir að allir Norðmenn skyldu hætta að blóta heiðin goð og verða kristnir. Þá voru margir íslenskir menn í Noregi og höfðu ætlað að snúa til baka til Íslands um sumarið. En Ólafur bannaði þeim að fara nema þeir tækju kristni. Því neituðu Íslendingarnir.

Eftir að Kjartan og Bolli komu til Noregs héldu Íslendingar fund með sér í borginni Niðarósi og komu sér saman um að neita allir að gerast kristnir. Ólafur konungur var þá í bænum.

Dag einn um haustið í góðu veðri fóru menn úr bænum að synda í ánni Nið. Þeir Kjartan sjá það. Þá sagði Kjartan að þeir skyldu fara til sundsins og skemmta sér um daginn. Þeir gera það. Þeir sáu að einn maður var langbestur sundmaður. Þá spyr Kjartan Bolla hvort hann vilji freista þess að keppa í sundi við þennan mann.

Bolli svarar: „Ekki ætla ég það mitt færi.“

„Eigi veit ég hvar kapp þitt er nú komið,“ segir Kjartan, „og skal ég þá til.“

Bolli svarar: „Það máttu gera ef þér líkar.“

Kjartan fleygir sér nú í ána og að manninum sem best var sundfær, færir hann í kaf og heldur honum niðri langa stund. Þeir fara svo upp aftur en litlu síðar þrífur maðurinn til Kjartans og keyrir hann niður. Þeir voru nú í kafi svo lengi að Kjartani þótti nóg um. Koma þeir enn upp; engin orð fóru á

milli þeirra. Í þriðja sinn fóru þeir í kaf og voru þá miklu lengst niðri. Þykist Kjartan nú aldrei hafa komist í jafnmikla mann-
raun. Þó koma þeir að lokum upp og synda til lands.

Þá mælti bæjarmaðurinn: „Hver er þessi maður?“

Kjartan sagði nafn sitt.

Bæjarmaðurinn sagði: „Þú ert sundfær vel, eða ertu að
öðrum íþróttum jafn vel búinn sem þessari?“

Kjartan svaraði og heldur seint: „Það var orð á þegar ég var á
Íslandi en nú þykir ekki mikið um þetta vert.“

Bæjarmaðurinn mælti: „Það skiptir nokkru við hvern þú
hefur átt, eða hví spyrðu mig einskis?“

Kjartan svarar: „Ekki hirði ég um nafn þitt.“

Bæjarmaður segir: „Bæði er að þú ert gjörvilegur maður,
enda læturðu all-stórlega. En eigi að síður skaltu vita við hvern
þú hefur **sundið þreytt**. Hér er Ólafur konungur Tryggvason.“

Kjartan svarar engu og snýr þegar í burtu. Hann var skikkju-
laus í skarlatskyrtli rauðum. Konungur kallar þá á Kjartan
og bað hann að fara ekki svo skjótt. Kjartan snýr þá aftur. Þá
tekur konungur af herðum sér skikkju góða og gefur Kjartani,
sagði að hann skyldi ekki skikkjulaus ganga til sinna manna.
Kjartan þakkar konungi gjöfina og gengur til manna sinna og
sýnir þeim skikkjuna. Ekki létu menn hans vel yfir þessu, þótti
Kjartan hafa gengið á konungs vald.

Íslendingar voru allir saman í Niðarósi um veturinn. Dag
einn hélt konungur fund í bænum og boðaði mönnum kristna
trú. Þangað komu margir úr Þrándheimi, héraðinu í kringum
Niðarós, og sögðust fremur vilja berjast við konung en taka

kristni. Konungur sagðist hafa barist við meira ofurefli en þorpara í Þrándheimi. Urðu menn þá hræddir og létu margir skíra sig til kristni.

Um kvöldið sendi konungur menn til bústaðar Íslendinga og bað þá að komast að því hvað þeir töluðu sín á milli. Þeir gera það og heyra að Kjartan segir við Bolli: „Hversu fús ertu, frændi, að taka við trú þeirri er konungur býður?“

„Ekki er ég til þess fús,“ svarar Bolli, „því að mér finnst trú þeirra heldur veikleg.“

Kjartan spyr: „Þótti þér konungurinn ekki hafa í hótunum við þá sem ekki vildu ganga undir hans vilja?“

Bolli sagðist hafa heyrt að þeir mundu sæta miklum afar-kostum af konungi sem vildu ekki taka kristni.

„Einskis manns nauðungarmaður vil ég vera,“ segir Kjartan, „meðan ég má upp standa og vopnum valda. Þykir mér það lítilmannlegt að vera tekinn sem lamb úr **stekki** eða **melrakki** úr gildru. Þykir mér hinn kosturinn miklu betri, ef maður skal þó deyja, að vinna nokkuð það áður **er lengi sé uppi haft síðan**.“

Bolli spyr: „Hvað viltu gera?“

„Ekki mun ég því leyna,“ segir Kjartan, „brenna konunginn inni.“

„Ekki kalla ég þetta lítilmannlegt,“ segir Bolli, „en eigi mun þetta framgengt verða. Mun konungur vera **giftudrjúgur** og hamingjumikill. Hann hefur og örugg varðhöld dag og nótt.“

stekkur var fjárrétt, þar sem lambakró var hlaðin innst

melrakki merkir refur

er lengi sé uppi haft síðan merkir það sem geymist í minni manna lengi

giftudrjúgur merkir gæfusamur

Kjartan sagði að flestum bilaði nú áráði þó að þeir þættust vera allgóðir karlmenn. Bolli sagðist ekki vita hver væri huglausastur en margir tóku undir að ekkert vit væri í þessari ráðagerð.

Þegar konungsmenn höfðu heyrt þetta fóru þeir í brott og sögðu konungi.

RIÐJÐ UPP:

1. Hver var konungur í Noregi þegar Kjartan og Bolli komu þangað?
2. Þegar þeir komu út var mikið ósætti milli konungs og nokkurra Íslendinga sem voru staddir í Noregi. Hvers vegna?
3. Kjartan keppti í sundi (það fólst einkum í því hvor þeirra tveggja gæti kaffært hinn lengur). Við hvern keppti hann?
4. Hvað vildi Kjartan gera til að svara kröfum konungsins um að Íslendingar tækju kristna trú?

TIL UMRÆÐU:

- „... mér finnst trú þeirra heldur veikleg,“ segir Bolli. Hvað á hann við?
- Hvað finnst ykkur um afstöðu Kjartans? Eru áform hans skynsamleg?

14. KJARTAN OG BOLLI GERAST KONUNGSMENN

Morguninn eftir boðaði konungur Íslendingana á fund. Þar stóð hann upp og spurði þá hvort þeir vildu taka skírni. Þeir tóku lítið undir það. Konungur segir að þeir taki þá þann kostinn sem muni verða verri fyrir þá, „eða hverjum ykkar þótti það ráðlegast að brenna mig inni?“

Þá svarar Kjartan: „Það munuð þér ætla að sá maður hafi ekki einurð til að gangast við því, en hér máttu þann sjá.“

„Sjá má ég þig,“ segir konungur. „En fyrir þá sök að ég vissi eigi hvort hugur fylgdi máli þínu, en drengilega er við gengið, þá skal ég ekki taka þig af lífi fyrir þessa sök. Kann og vera að þú haldir því betur trúna sem þú mælir meir í mót henni en aðrir. Farið nú í friði, hvert sem þið viljið, af þessum fundi. Skal eigi pynta ykkur til kristni að sinni, því að Guð mælir svo að hann vill að enginn komi nauðugur til hans.“ Síðan var fundinum slitið.

Á eftir eggjuðu margir kristnir menn konung að neyða þá Kjartan til að taka kristni. Þótti þeim óráðlegt að hafa svo marga heiðna menn nærri sér. Konungur svaraði reiðilega og sagði að margir kristnir menn væru ekki jafn vel siðaðir sem Kjartan og sveit hans, „og skal slíkra manna lengi bíða.“

Þennan vetur lét konungur gera kirkju í Niðarósi og var lokið við hana um jól. Þá sagði Kjartan að þeir skyldu ganga svo nærri kirkjunni að þeir gætu séð aðferðir kristinna manna. Margir tóku undir það og sögðu að það mundi vera mikil skemmtun. Gengur nú Kjartan með menn sína að kirkjunni og horfa þeir á.

Þegar Íslendingarnir voru komnir heim í bústað sinn fóru þeir að tala saman um hvernig þeim hafi litist á konunginn. Kjartan segir: „Svo leist mér vel á konung í fyrsta sinn er ég sá hann að hann mundi vera hinn mesti ágætismaður og hefur það haldist jafnan síðan. En miklu best leist mér á hann í dag.“ Sagðist Kjartan nú vilja taka kristni. Bolli tók vel undir það og bað Kjartan einan ráða.

Þetta samtal frétti konungur, því að hann hafði alltaf njósna í bústöðum heiðinna manna. Hann varð mjög glaður við og sagði: „Sannað hefur Kjartan nú **orðskviðinn**, að hátíðir eru til heilla bestar.“

Snemma morguninn eftir gekk konungur til kirkju og mætti þá Kjartani. Kjartan heilsaði konungi og sagðist eiga erindi við hann. Konungur sagðist hafa frétt hvað hann vildi. Voru þeir Kjartan síðan skírðir til kristni og allir skipverjar þeirra. Þá gerðist Kjartan hirðmaður konungs og voru þeir Bolli hjá honum um veturinn.

RÍFJÐ UPP:

1. Hvað sagði Ólafur konungur þegar hann vissi hver Kjartan var og hvað hann hafði haft í huga?
2. Íslendingar fóru til kirkju í Niðarósi. Hvaða afleiðingar hafði sú kirkjuferð?

TIL UMRÆÐU:

- Í kaflanum segir: „Skal eigi pynta ykkur til kristni að sinni ...“ Hvað finnst ykkur um þetta?
- Hvað er það helst sem verður til þess að Kjartani snýst hugur og hann tekur kristna trú?

15. BOLLI FER TIL ÍSLANDS

Vorið eftir stakk konungur upp á því við Kjartan að hann færi til Íslands og boðaði löndum sínum kristni. En Kjartan sagðist ekki vilja deila um trú við frændur sína og kaus heldur að vera með konungi. Hann hélt líka að faðir sinn og frændur mundu vera fúsari að gera vilja konungs ef þeir vissu af sér hjá konungi. Konungi fannst það skynsamlega ráðið og sendi prest sinn sem Þangbrandur hét að snúa Íslendingum til kristni.

Þangbrandur skírði nokkra íslenska höfðingja til kristni. Þeirra á meðal voru Gissur hvíti Teitsson og Hjalti Skeggjason. En miklu fleiri neituðu kristni og ráðgerðu að drepa Þangbrand og þá sem höfðu lagt honum lið. Þess vegna sneri Þangbrandur til baka til Noregs og sama ár komu þeir Gissur og Hjalti þangað líka. Þeir fóru strax til konungs. Bauð hann þeim að vera hjá sér og það þiggja þeir.

Sumarið eftir, þegar Kjartan og Bolli höfðu verið þrjá vetur í Noregi, sendi konungur Gissur og Hjalta til Íslands að boða mönnum trú. En konungur hélt fjórum ungum Íslendingum eftir hjá sér í Noregi sem gíslum. Þeir voru allir synir íslenskra höfðingja og þóttist konungur vita að feður þeirra mundu verða fúsari að taka við kristni ef þeir vissu af sonum sínum í gíslingu í Noregi. Einn af þessum mönnum var Kjartan Ólafsson. En Bolli ákvað að fara til Íslands með Gissuri og Hjalta.

Áður en Bolli lagði af stað úr Noregi fór hann að hitta Kjartan frænda sinn og sagði: „Nú er ég búinn til ferðar og mundi ég biða eftir þér til næsta sumars, ef ég héldi að þú færir til Íslands þá. En ég þykist sjá að konungur vilji fyrir engan mun láta

þig lausan. Ég hef það líka fyrir satt að þú munir fátt sem er til skemmtunar á Íslandi, þá er þú situr á tali við Ingibjörgu konungssystur.“ Hún var þá með hirð Ólafs konungs og þótti þeirra kvenna friðust er þá voru þar í landi.

Kjartan bað hann að tala ekki þannig, „en bera skaltu frændum mínum kveðju mína – og svo vinum.“

Eftir það sigldu þeir Gissur, Hjalti og Bolli til Íslands. Þeir komu á land í Vestmannaeyjum og fóru þaðan til Alþingis. Þar boðuðu Gissur og Hjalti kristna trú, og samþykktu Íslendingar þá að taka kristni. Á Alþingi hitti Bolli Ólaf páa, fóstura sinn, og reið með honum vestur í Hjarðarholt.

RIÐJÐ UPP:

1. Ólafur konungur sendi mann til Íslands til að boða Íslendingum kristni. Hver var það?
2. Bolli sneri aftur heim til Íslands. Hve langan tíma höfðu þeir frændur þá verið í Noregi?
3. Hvers vegna fór Kjartan ekki með Bolla til Íslands?

TIL UMÆÐU:

- Hvað er Bolli að gefa í skyn þegar hann talar um Ingibjörgu konungssystur við Kjartan?
- Í 12. kafla segir frá því að Kjartan bað Guðrúnu að bíða eftir sér í þrjá vetur. Nú eru þeir þrír vetur liðnir og hann fer ekki til Íslands heldur situr við hirð Ólafs konungs. Er hann að svíkja Guðrúnu?

16. BOLLI OG GUÐRÚN

Ekki hafði Bolli verið lengi heima þegar hann reið vestur að Laugum í Sælingsdal að skemmta sér. Guðrún spurði hann vandlega um ferðir hans og síðast spurði hún um Kjartan.

Bolli sagði að allt væri gott af Kjartani að fréttu. Hann væri í hirð Ólafs konungs og meira metinn þar en nokkur maður annar. „En ekki kemur mér að óvörum þó að hann sjáist lítið hér í landi hina næstu vetur.“

Guðrún spyr hvort nokkuð valdi því annað en vinátta þeirra konungs. Bolli segir hvað talað sé um vináttu Kjartans og Ingibjargar konungssystur og sagðist halda að konungur mundi heldur gifta honum Ingibjörgu en láta hann lausan, ef því væri að skipta.

Guðrún sagði að það væru góð tíðindi: „Því aðeins er Kjartani fullboðið, ef hann fær góða konu.“ Fleira sagði hún ekki en roðnaði og gekk í burt.

Bolli var heima í Hjarðarholti um sumarið. Hann kom oft til Lauga og talaði við Guðrúnu. Eitt sinn spurði hann hana hverju hún mundi svara ef hann bæði hennar.

Þá svarar Guðrún skjótt: „Ekki þarftu slíkt að ræða, Bolli. Engum manni mun ég giftast meðan ég spyr Kjartan á lífi.“

Bolli svarar: „Það held ég að þú verðir að sitja nokkra vetur mannlaus ef þú skalt bíða Kjartans. Hann hefði getað beðið mig að skila einhverju til þín, ef honum hefði þótt það miklu máli skipta.“

Skriptust þau nokkrum orðum á um þetta og þótti sinn veg hvoru. Síðan reið Bolli heim.

Nokkru síðar kom Bolli að máli við Ólaf þáa frænda sinn og sagðist vilja biðja sér konu. Ólafur sagði að flestum konum mundi fullboðið að fá hann. En varla hefði hann nefnt þetta mál nema hann hefði einhverja hugmynd um hvaða konu hann vildi fá. Bolli sagðist vilja biðja Guðrúnar Ósvífursdóttur.

Ólafur sagðist engan hlut vilja eiga að því máli. „Er þér, Bolli, það ekki ókunnara en mér, **hvert orðtak á var** um kærleika með þeim Kjartani og Guðrúnu.“ Þó sagðist Ólafur ekki mundu leggjast á móti hjónabandi þeirra Guðrúnar, ef þeim Ósvífri semdist um það.

Skömmu síðar ríður Bolli vestur til Lauga. Hann kallaði Ósvífur á tal við sig og bað Guðrúnar dóttur hans. Ósvífur sagðist ekki hafa á móti því. En Guðrún væri ekkja og ætti því sjálf að ráða gjafir sínar. Sjálfur sagðist hann fús að gefa Bolla dóttur sína.

Gengur nú Ósvífur til Guðrúnar og segir henni að þar sé kominn Bolli Þorleiksson og vilji biðja hennar. Guðrún sagði að Bolli hefði nefnt bónorð við sig og hefði hún svarað því heldur illa, „og það sama er mér enn í hug.“

Þá segir Ósvífur: „Þá munu margir menn mæla að þetta sé meir af ofsa mælt en af fyrirhyggju, ef þú neitar slíkum manni sem Bolli er.“ Og úr því að Ósvífur tók svona í málið, þá aftók Guðrún ekki að giftast Bolla, og var þó hin þverasta í öllu. Synir Ósvífurs hvöttu mjög til þessa máls og þótti mikill fengur að mægjast við Bolla. Og hvort sem að þessum málum var setið lengur eða skemur, þá réðst það af að Guðrún var gift Bolla og var brúðkaup þeirra haldið á Laugum um haustið. Bolli var á Laugum um veturinn.

RÍFJIÐ UPP:

1. Hvað var það sem Bolli sagði Guðrúnu þegar hún spurði um Kjartan og hvernig brást hún við?
2. Bolli bað Guðrúnu að giftast sér. Hverju svaraði hún?
3. Hvað sagði Ólafur pái þegar Bolli bað hann um stuðning við að fá Guðrúnu fyrir konu?
4. Guðrún giftist í þriðja skipti. Hverjum giftist hún og hver var það einkum sem hvatti til þess?

TIL UMRÆÐU:

- Hvað kemur til að Bolli gerir fóstbróður sínum og vini þennan grikk? Sumt bendir til þess að hann sé ekki að segja Guðrúnu satt. Hver er ykkar skoðun á því? (Skoðið 15. kafla.)

TIL ATHUGUNAR:

1. Rífið nú upp draum Guðrúnar sem táknaði þriðja hjónaband hennar. Hvernig var hann?

17. KJARTAN KEMUR TIL ÍSLANDS

Sumarið eftir gengu skip frá Íslandi til Noregs. Þá fréttist að Ísland væri orðið alkristið. Ólafur konungur var glaður við það og leyfði öllum Íslendingum sem vildu að fara heim til Íslands. Kjartan þakkaði konungi fyrir og sagðist ætla að fara þangað.

Þá segir Ólafur konungur: „Eigi munum vér þessi orð aftur taka, Kjartan, en þó mæltum vér þetta ekki síður til annarra manna en til þín, því að þú hefur setið hér meir í **vingan** en í gíslingu. Vildi ég að þú fýstist eigi út til Íslands, því að hér muntu eiga kost á að fá konu er engin mun slík á Íslandi.“

Kjartan sagðist samt vilja fara til Íslands og skömmu síðar bjuggu þeir Kálfur Ásgeirsson skip sitt til Íslandsferðar.

Þegar skipið var albuíð gekk Kjartan á fund Ingibjargar konungssystur. Hún fagnar honum vel og býður honum að setjast hjá sér. Kjartan segist hafa buíð ferð sína til Íslands. Hún segist halda að Kjartan hafi ráðið þessu einn, fremur en að aðrir menn hafi hvatt hann til að fara burt.

Þá gengur Ingibjörg að kistu sem stendur þar hjá henni og tekur upp úr henni hvítan gullofinn höfuðdúk, sem var kallaður motur, og gefur Kjartani. Sagði hún að Guðrúnu Ósvífursdóttur mundi þykja gott að vefja honum að höfði sér. „Muntu gefa henni moturinn í brúðkaupsgjöf,“ segir Ingibjörg. „Vil ég að þær Íslendinga konur sjái það að sú kona er eigi þrælaættar er þú hefur átt tal við í Noregi.“

Kjartan stóð upp og faðmaði Ingibjörgu að sér. Höfðu menn fyrir satt að þeim þætti fyrir að skiljast.

Þá gekk Kjartan til konungs og sagðist vera ferðbúinn. Konungur fylgdi honum til skips, gaf honum fagurt sverð og sagði: „Ég vænti þess að þú verðir eigi vopnbitinn maður, ef þú berð þetta sverð.“ Kjartan þakkaði konungi og fór síðan út á skip sitt.

Þeir Kálfur og Kjartan komu skipi sínu í Borgarfjörð. Ólafur faðir Kjartans og Þuríður systir hans riðu þangað að taka á móti honum. Þangað kom líka Hrefna, systir Kálfs. Frétti Kjartan nú að þau Guðrún og Bolli væru gift og brá hann sér ekki við það.

Kjartan bauð Þuríði að velja sér úr varningi sínum það sem hún vildi og það sama sagði Kálfur við Hrefnu. Dag einn gerði hvasst veður og hlupu þeir Kjartan út að festa skip sitt. Þegar þeir voru búnir að því gengu þeir heim í tjald sitt.

Á meðan voru þær Þuríður og Hrefna að skoða í kistu þeirra og fundu moturinn. Þeim fannst hann mikil gersemi og setti Hrefna hann á höfuðið.

Kálfur gekk á undan og sá Hrefnu með moturinn á höfðinu. Honum brá við og bað hana að taka hann ofan sem skjótast, því að moturinn væri eini hluturinn í kistunni sem Kjartan ætti einn. En Kjartan horfði lengi á Hrefnu og sagði: „Vel þykir mér þér fara moturinn, Hrefna, og líklega er best að ég eigi allt saman, motur og mey.“

Hrefna sagðist ekki hafa haldið að hann vildi giftast í brád. En Kjartan sagði að ekki skipti miklu máli hvaða konu hann ætti en ekki vildi hann lengi vera vonbiðill neinnar konu. Hrefna tekur nú ofan moturinn og fær Kjartani en hann setur hann ofan í kistu sína. Skömmu seinna fóru þau hvert heim til sín og settist Kjartan að í Hjarðarholti hjá föður sínum.

RIFJID UPP:

1. Áður en Kjartan fór frá Noregi kvaddi hann Ingibjörgu konungssystur. Hvað gaf hún honum að skilnaði?
2. Hvaða gjöf gaf Ólafur konungur Kjartani þegar þeir kvöddust?
3. Hverjir tóku á móti Kjartani og Kálfi þegar þeir komu til landsins?
4. Hvernig brást Kjartan við þegar hann frétti að Bolli og Guðrún væru gift?
5. Hver voru samskipti Hrefnu, systur Kálfs Ásgeirssonar, og Kjartans eftir heimkomuna frá Noregi?
6. Hvað á Kjartan við þegar hann segist bæði vilja eiga „motur og mey“?

TIL UMRÆÐU:

- Ræðið nú um ástamál þessa fólks sem segir frá í þessum kafla og þeim næstu á undan. Í 12. kafla kemur sitthvað fram um tilfinningar Kjartans og Guðrúnar. Í 16. kafla segir frá því hvernig Bolli túlkar fjarveru Kjartans. Í 17. kafla segir frá því þegar Kjartan kvaddi Ingibjörgu.
- Hvernig brást svo Kjartan við þegar hann kom heim og frétti að Guðrún og Bolli væru gift? Hvað er að segja um viðbrögð Kjartans?

VERKEFNI:

1. Skriðið nú stutta samantekt á því sem hefur gerst. Rekið í örstutta máli samskipti Kjartans og Guðrúnar frá því að sagt er frá fyrstu kynnum þeirra (12. kafla) og þar til Kjartan kemur til Íslands og fréttir að Guðrún er gift Bolla.

18. HAUSTBOÐ Á LAUGUM

Guðrún Ósvífursdóttir frétti að Kjartan væri kominn heim og sagði við Bolla að hann hefði ekki sagt sér allt satt um hann. Bolli sagðist hafa sagt henni það sem hann vissi sannast. Guðrún svaraði því fáu og fundu menn að henni líkaði illa og ætluðu flestir að hún sæi mikið eftir Kjartani.

Ólafur í Hjarðarholti og Ósvífur á Laugum voru vanir að skiptast á um að halda haustboð hvor fyrir annan. Þetta haust átti Ósvífur að halda boðið. Ólafur bjóst að heiman og bað Kjartan að fara með sér. Kjartan sagðist ætla að vera heima og gæta bús. En Ólafur lagði að honum að fara, sagði að þeir frændur mundu brátt sættast ef þeir hittust.

Kjartan lætur undan föður sínum og býst til ferðar. Hann tekur upp rauð skarlatasklæði sem Ólafur konungur hafði gefið honum, gyrti sig sverðinu frá konungi, hafði gullroðinn hjálm á höfði og rauðan skjöld með krossmarki á. Allir voru menn hans í litklæðum, yfir tuttugu saman.

Bolli gekk á móti þeim Ólafi og fagnaði þeim vel. Hann gekk til Kjartans og kyssti hann. Kjartan tók undir kveðju hans. Eftir það var þeim fylgt inn. Bolli var hinn kátasti og tók Ólafur því vel en Kjartan var fálátur.

Bolli átti fjögur afburða góð hross, hvítan stóðhest með rauðum eyrum og toppi og þrjár hryssur í sama lit. Eftir veisluna vildi Bolli gefa Kjartani hrossin. En Kjartan sagðist ekki vera neinn hestamaður og vildi ekki þiggja hrossin. Ólafur bað hann taka við hrossunum, þau væru hinar virðulegustu gjafir. En Kjartan setti þvert nei fyrir. Skildust þeir eftir það með engri blíðu og riðu Hjarðhyllingar heim.

RIÐJAFD UPP:

1. Hver voru viðbrögð Guðrúnar þegar hún frétti að Kjartan væri kominn heim?
2. Í haustboði sem haldið var á Laugum vildi Bolli gefa Kjartani stórgjöf. Hvaða gjöf var þetta og hver voru viðbrögð Kjartans?

TIL UMRÆÐU:

- Enn er verið að lýsa klæðnaði og öðrum búnaði Kjartans Ólafssonar. Hvaða tilgangi þjóna þessar lýsingar?
- Bolli vill gefa Kjartani stórgjöf. Kjartan neitar að taka við henni. Hvað er hann í rauninni að segja þegar hann hafnar boði Bolla?
- Er eitthvað í þessum kafla sem vekur hugboð um að illindi séu í aðsigi?

19. KJARTAN OG HREFNA

Kjartan var heima í Hjarðarholti um veturinn og var heldur fálátur. Eftir jól fór hann norður að Ásbjarnarnesi í Viðidal að heimsækja Þuríði systur sína. Þar voru þá háðir knattleikir um veturinn og kom þangað margt fólk úr héraðinu. Þangað komu Kálfur Ásgeirsson og Hrefna systir hans, því að þau bjuggu í sömu sveit.

Dag einn kom Þuríður að máli við Kjartan bróður sinn og sagðist hafa frétt að hann væri heldur hljóður. Hún ráðlagði honum að kvongast og ganga að eiga Hrefnu Ásgeirsdóttur, eins og hann hefði talað um sumarið áður. Kjartan tók vel undir það. Hann gaf sig nú á tal við Hrefnu og töluðu þau lengi saman.

Daginn eftir voru menn sendir eftir Ásgeiri, föður Hrefnu, að bjóða honum að Ásbjarnarnesi. Þar var málið rætt og hvatti Kálfur mjög til þess að Hrefna væri gefin Kjartani. Hrefna neitaði því ekki fyrir sína hönd og bað föður sinn ráða. Er það nú ákveðið að þau skuli giftast og vildi Kjartan ekki annað en brúðkaupið yrði haldið í Hjarðarholti. Var ákveðið að halda brúðkaup þar næsta sumar. Nú reið Kjartan heim og var eftir þetta miklu kátari en áður.

Í brúðkaupinu gaf Kjartan Hrefnu moturinn og hafði enginn maður séð annan eins grip. Kjartan var þá allra manna kátastur og skemmti mönnum með því að segja frá ferðum sínum og vist sinni hjá Ólafi konungi Tryggvasyni. Síðan fóru boðsmenn heim eftir vikulanga veislu en Hrefna varð eftir í Hjarðarholti.

RIEJID UPP:

1. Kjartan ákvað að kvænast. Hvaða konu valdi hann sér og hverra manna var hún?
2. Hvaða gjöf gaf Kjartan brúði sinni í brúðkaupinu?

TIL UMRÆÐU:

- Hrefna bað föður sinn ráða þegar Kjartan bað hana að giftast sér. Hvernig fara svona samningar fram í dag? Hvað finnst ykkur um þessa tilhögun, að feður eða bræður ráði því hverjum konan giftist?

20. GRIPAHVÖRF

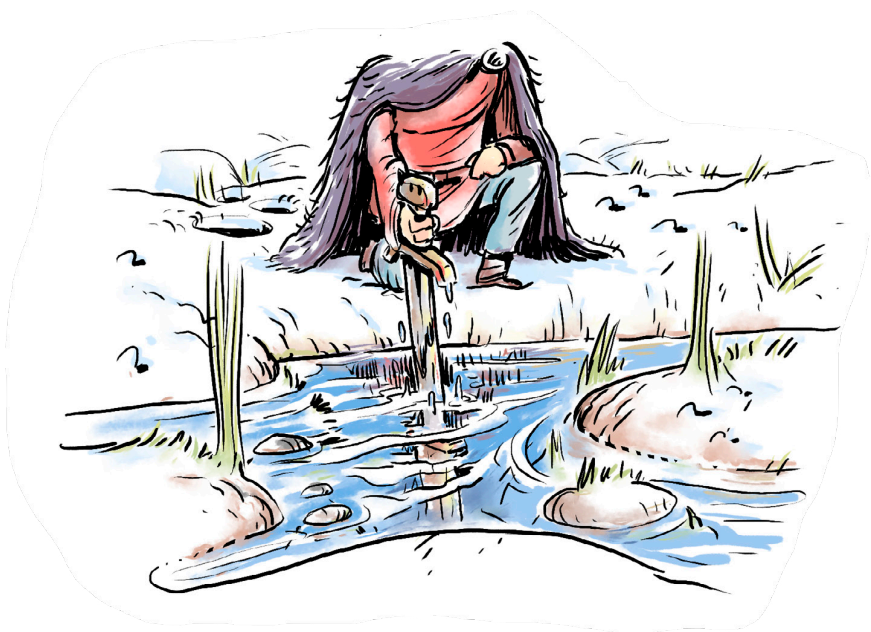
Þetta haust var komið að Ólafi að halda haustboð. Þangað komu Ósvífur, Guðrún og Bolli og synir Ósvífurs. Morguninn eftir að þau komu ræddi kona ein um það í skálanum í Hjarðarholti hvernig ætti að skipa konum í sæti í veislunni. Konan var þá stödd við rúm Kjartans í skálanum. Hann var að klæða sig og steypiti yfir sig rauðum skarlatskyrtli. Þá svaraði Kjartan konunni og sagði: „Hrefna skal **sitja í öndvegi** og vera mest metin að öllu leyti meðan ég er á lífi.“ En Guðrún hafði áður alltaf setið í öndvegi í Hjarðarholti.

Guðrún var þar nálægt og heyrði hvað Kjartan sagði. Hún roðnaði við en svaraði engu. Daginn eftir stakk Guðrún upp á því við Hrefnu að hún setti upp moturinn og sýndi mönnum besta grip sem komið hefði til Íslands. Kjartan var hjá og heyrði hvað hún sagði. Hann var fljótari að svara en Hrefna og sagði: „Ekki skal hún falda sér með motri að þessu boði, því að meira þykir mér skipta að Hrefna eigi hina mestu gersemi en boðsmenn hafi nú augnagaman af að sinni.“

Daginn eftir, þegar aðrir heyrðu ekki til, bað Guðrún Hrefnu að sýna sér moturinn. Hún fór í kistu sína og tók moturinn upp. Guðrún fletti motrinum í sundur og horfði á hann en hafði engin orð um hann.

Boðið stóð í viku. Þegar gestirnir voru að búast til brottferðar var Kjartan að hjálpa þeim að búa hesta sína og hafði sverðið konungsnaut ekki með sér, eins og hann var þó vanur. Þegar menn voru ferðbúnir gekk hann að rúmi sínu og sá að sverðið var horfið. Hann gekk til föður síns og sagði honum frá þessu.

að sitja í öndvegi merkir að sitja í virðingarsæti

Ólafur bað hann hafa sem hljóðast um þetta en sendi njósna-
menn með öllum gestunum. Tveir heimamenn í Hjarðarholti
héttu báðir Án og voru aðgreindir þannig að annar var kallaður
Án hinn hvíti en hinn Án hinn svarti. Án hinn hvíti var sendur
með Laugafólki.

Á leiðinni var stansað og tók Án þá eftir því að einn sonur
Ósvífurs hvarf frá hópnum og kom svo aftur. Án fylgdi þeim
nokkru lengra en sneri svo við. Um nóttina hafði fallið snjófól.
Þegar Án kom að staðnum þar sem sonur Ósvífurs hafði horfið
rakti hann spor hans að keldu nokkurri. Þar þreifaði hann niður
í og fann sverðið á kafi. Hann tók sverðið upp og færði Kjartani
það. Kjartan tók sverðið og lagði það niður í kistu en umgerðin
um sverðið fannst aldrei. Kjartan hafði jafnan minni mætur á
sverðinu síðan en áður.

Um veturinn bauð Ósvífur til veislu á Laugum. Ólafur bað Kjartan að fara þangað með sér. Kjartan var tregur til en lofaði þó að fara. Hrefna fór líka og ætlaði að skilja moturinn eftir heima. Þorgerður húsfreyja spurði: „Hvenær skaltu upp taka slíkan ágætisgrip ef hann skal í kistum liggja þegar þú ferð til boða?“

Hrefna svarar: „Margir menn mæla það að ég eigi eftir að fara eitthvert, þar sem ég eigi færri öfundarmenn en á Laugum.“

Þorgerður gerði lítið úr því að fólk á Laugum öfundaði hana og tók Hrefna þá moturinn með sér.

Þegar komið var að Laugum var tekið við klæðum þeirra Þorgerðar og Hrefnu. En daginn eftir leitar Hrefna að motrinum og finnur hann ekki. Guðrún sagði að líklega hefði Hrefna skilið moturinn eftir heima eða týnt honum á leiðinni.

Hrefna sagði Kjartani að moturinn væri horfinn. Hann sagði föður sínum en Ólafur bað hann að láta á engu bera og sagðist ætla að reyna að komast að sannleikanum á laun. Kjartan svaraði að það kæmi sér ekki á óvart þótt Ólafur vildi gera sem minnst úr þessu og sagðist þó ekki vita hvort hann nennti að fara sífellt halloka fyrir Laugamönnum.

Þegar Kjartan var að búa sig á burt úr veislunni sneri hann sér að Bolla og sagðist halda að gripahvörfin væru af völdum hans manna. Í haust hefði sverð hans verið tekið og umgerðin aldrei fundist; nú væri horfinn annar fémætur gripur og vildi hann hafa hvort tveggja aftur.

Bolli neitaði að vera valdur að hvarfi gripanna og sagðist hafa átt á öðru von af Kjartani en að hann kenndi sér stuld. Kjartan

gaf í skyn að þar hefðu þeir menn verið að verki sem Bolli gæti haft áhrif á ef hann vildi. Hann sagðist hafa of lengi þolað fjandskap þeirra Laugamanna, og mundi ekki gera það miklu lengur.

Þá svarar Guðrún: „Þó að svo sé sem þú segir, að þeir menn séu hér sem hafi ráðið því að moturinn skyldi hverfa, þá virði ég svo að þeir hafi að sínu gengið. Hafið nú það fyrir satt þar um sem ykkur líkar, hvað af motrinum er orðið. En eigi þykir mér verra þó að Hrefna hafi litla **búningsbót** af honum héðan í frá.“

Eftir þetta skilja þau heldur óvinsamlega og ríða Hjarðhýltingar heim. Eftir þetta hættu þeir Ólafur og Ósvífur að bjóða hvor öðrum heim; var þó kyrrt að kalla.

Ekki spurðist síðan til motursins. Það höfðu margir menn fyrir satt að bróðir Guðrúnar hefði brennt hann í eldi að ráði Guðrúnar.

RÍFJIÐ UPP:

1. Í haustboði sem haldið var í Hjarðarholti urðu breytningar á því hvaða kona sæti í öndvegi, sem var mikið og eftirsótt virðingarsæti. Hvað breyttist?
2. Einn merkisgripur hvarf eftir haustboðið í Hjarðarholti. Hvaða gripur var það og hvar fannst hann?
3. Kjartan og Hrefna fóru í boð að Laugum. Hrefna ætlaði ekki að taka moturinn með en skipti um skoðun. Hver var það sem hvatti hana til þess að skilja moturinn ekki eftir?
4. Moturinn margumræddi hvarf í boðinu. Hvað var talið að hefði orðið um hann?

TIL UMRÆÐU:

- Það er Þorgerður sem hvetur Hrefnu til að fara með moturinn að Laugum. Rífið nú upp hverra manna hún er og hvað komið hefur fram um skaplyndi hennar (sjá 6. kafla).
- Bolli neitar að vera valdur að gripahvörfunum. Finnst ykkur trúlegt að hann segi satt?
- Hvað er Guðrún að meina með þessum orðum: „Þó að svo sé sem þú segir, að þeir menn séu hér sem hafi ráðið því að moturinn skyldi hverfa, þá virði ég svo að þeir hafi að sínu gengið. Hafið nú það fyrir satt þar um sem ykkur líkar, hvað af motrinum er orðið“?

21. FÖR KJARTANS AÐ LAUGUM

Eftir jól um veturinn safnaði Kjartan að sér sextíu mönnum. Ekki sagði hann föður sínum hvert hann ætlaði og spurði Ólafur hann ekki um það. Kjartan hafði með sér tjöld og vistir. Ríður Kjartan nú leið sína þar til er hann kemur til Lauga. Hann biður menn sína að stíga af baki. Suma bað hann að gæta hesta þeirra, aðra að reisa tjöld.

Í þann tíma var það venja að salerni væru í sérstökum húsum og ekki innangengt í þau úr bæjarhúsum og þannig var á Laugum. Kjartan lét loka öllum dyrum á bæjarhúsunum og bannaði öllum mönnum útgöngu og stóð svo í þrjá sólarhringa. Eftir það ríður Kjartan heim í Hjarðarholt og förunautar hans hver til síns heimilis.

Ólafur lét illa yfir þessari ferð. En Þorgerður sagði að Laugamenn hefðu unnið til þessarar svívirðingar eða meiri.

Þá mælti Hrefna: „Áttir þú, Kjartan, við nokkra menn tal á Laugum?“

„Lítið var bragð að því,“ svaraði Kjartan, og sagðist þó hafa skipst á nokkrum orðum við Bolla.

Þá mælti Hrefna og brosti við: „Það er mér sannlega sagt að þið Guðrún munið hafa talast við. Og svo hef ég spurt hvernig hún var búin, að hún hefði nú faldað sig motrinum og færi hann henni einkar vel.“

Kjartan svarar og roðnar við: „Ekki bar mér það fyrir augu er þú segir frá, Hrefna,“ segir Kjartan. „Mundi Guðrún ekki þurfa að falda sér motri til að vera glæsilegri en allar aðrar konur.“

Þá hætti Hrefna þessu tali.

Þeim Laugamönnum líkar illa og þótti þetta miklu meiri svívirðing og verri en þótt Kjartan hefði drepíð einn eða tvo menn fyrir þeim. Voru synir Ósvífurs óðastir en Bolli dró heldur úr. Guðrún talaði fæst um þetta en þó fundu menn það á orðum hennar að ekki væri víst að öðrum líkaði verr en henni. Gerðist nú fullur fjandskapur milli Laugamanna og Hjarðhyltinga.

RIFJIÐ UPP:

1. Kjartan safnaði miklu liði og fór með það inn að Laugum. Hver var tilgangurinn?
2. Þau hjón, Ólafur og Þorgerður, bregðast ekki við fréttunum á sama máta. Hvað sagði Ólafur um tiltækið? En Þorgerður?
3. Hrefna, kona Kjartans, kom með óvænta athugasemd þegar Kjartan kom frá Laugum. Hvað sagðist hún hafa frétt? Hverju svaraði Kjartan? Hvernig ætli henni líði?

TIL UMRÆÐU:

- Hvað kemur Hrefnu til að vera með þessar dylgjur um að Kjartan hafi hitt Guðrúnu?
- Kjartan roðnaði, segir í textanum. Rifjið nú upp hvenær áður hefur verið talað um það að einhver hafi roðnað. Hvaða tilfinningar virðast einkum verða til þess að fólk roðni ef litið er til þessarar sögu?
- Í hverju liggur svívirðingin sem Laugamenn eru svo æfir yfir?

22. JARÐARKAUP

Í Sælingsdal, nokkurn veginn beint á móti Laugum, er bær sem heitir Sælingsdalstunga eða Tunga. Þar bjó maður sem Þórarinn hét. Hann var vinur beggja, Laugamanna og Hjarð-hyltinga. Því líkaði honum illa fjandskapur þeirra og ákvað hann að selja jörð sína og flytjast í burtu. Bolli vildi kaupa jörðina því að Laugamenn höfðu lítið land en fjölda búfjár.

Þau Bolli og Guðrún riðu í Tungu og sömdu um að kaupa jörðina af Þórarni. En ekki voru nógu margir vottar viðstaddir til að samningur þeirra væri löglegur.

Kjartan Ólafsson spyr þessi tíðindi og ríður þegar við tólfta mann að heiman og kom í Sælingsdalstungu snemma dags. Fagnar Þórarinn honum vel og býður honum að vera þar. Kjartan sagðist ætla að ríða heim um kvöldið en kvaðst eiga erindi við Þórarin. Þórarinn spurði hvað það væri.

Kjartan svarar: „Það er erindi mitt hingað að ræða um landkaup Bolla, því að mér er á móti skapi ef þú selur land þetta Bolla og Guðrúnu.“

Þórarinn sagði að sér hentaði vel að selja þeim landið, „því að verðið skal bæði vera rífllegt og gjaldast skjótt.“

Kjartan mælti: „Ekki skal þig í skaða þó að Bolli kaupi eigi landið, því að ég mun kaupa sama verði. Og ekki mun þér duga í móti að mæla því sem ég vil vera láta, því að ég vil hér mestu ráða í héraði og gera meir eftir annarra skaplyndi en Laugamanna.“

Þórarinn svarar: „Dýrt mun mér verða drottins orð um þetta mál. En það væri næst mínu skapi að kaup þetta væri kyrrt sem við Bolli höfum stofnað.“

Kjartan mælti: „Ekki kalla ég það landkaup er eigi er vottum bundið. Gerðu nú annað hvort, að handsala mér strax landið með sömu kostum og þú hefur ásáttur orðið við aðra, eða búðu sjálfur á landi þínu ella.“

Þórarinn kaus að selja Kjartani landið. Voru nú þegar vottar að þessu kaupi.

Þetta spurðist um alla Breiðafjarðardali og strax um kvöldið fréttist það til Lauga. Guðrún sagði við Bolla að Kjartan gerði honum með þessu tvo kosti, enn harðari en hann gerði Þóarni. Annað hvort yrði hann að flytja úr héraðinu með litlum sóma eða vera djarfari við Kjartan en áður. Bolli svaraði engu og gekk þegar í burtu.

RIEJIE UPP:

1. Þórarinn í Sælingsdalstungu vildi selja jörðina. Hvers vegna?
2. Bolli vildi kaupa jörðina. Á hverju strandaði það?
3. Hver keypti svo jörðina og hvers vegna?
4. Hvað sagði Guðrún þegar hún frétti af jarðarkaupunum?

TIL UMRÆDU:

- Ræðið nú ummæli Ólafs páa Höskuldssonar sem fram koma í 12. kafla um heimsóknir Kjartans til Lauga. Spádómar þeir sem sagt er frá í sögunni koma yfirleitt fram. Hvað finnst ykkur um það? Kannist þið við það að fólk spái um ókomna atburði? Trúið þið slíkum spádómum?
- Hvaða spádómar aðrir hafa komið fram í sögunni?

23. KJARTAN FER VESTUR Í SAURBÆ

Um páska veturinn eftir reið Kjartan heiman og fylgdi honum Án hinn svarti. Þeir koma í Sælingsdalstungu og biður Kjartan Þórarin að ríða með sér vestur í Saurbæ. Þar bjuggu menn sem skulduðu Kjartani fé og ætlaði Kjartan að láta það ganga upp í verð jarðarinnar.

Meðan Kjartan var í Tungu kom þangað kona sem átti heima á Laugum og var kölluð Þórhalla **málga**. Hún spyr Kjartan hvert hann ætli en hann sagðist ætla vestur til Saurbæjar.

Hún spyr: „Hverja skaltu leið ríða?“

Kjartan svarar: „Ég mun ríða vestur Sælingsdal en Svínadal til baka.“

Hún spyr hversu lengi hann muni vera.

Kjartan sagði líklegast að hann mundi ríða heim vestan á fimmtudaginn.

Þórhalla bað hann þá að reka erindi sitt vestur í Saurbæ og sækja fyrir sig vaðmál sem bóndinn í Hvítadal hefði lofað sér. Kjartan hét því.

Þórhalla málgá kom heim til Lauga um kvöldið og sagðist hafa hitt Kjartan Ólafsson í Tungu. Synir Ósvífurs spurðu hvað hún vissi um ferðir Kjartans. Hún sagði þeim allt sem hún vissi og bætti við að aldrei hefði sér sýnst Kjartan eins **vasklegur** og nú. Og enn mælti Þórhalla: „Auðfundið þótti mér það að Kjartani þótti ekki eins gaman að hjala um neitt og um landkaup þeirra Þórarins.“

málga merkir hin máluga, málgláða (hún hefur þótt tala mikið)

vasklegur merkir hraustlegur, sterklegur

Guðrún sagði að Kjartan gæti gert allt sem honum sýndist, því að enginn þyrði að mæta honum. Bolli lét sem hann heyrði ekki, eins og alltaf þegar Kjartani var hallmælt; annað hvort þagði hann eða mælti í móti.

Á miðvikudag eftir páska sat Kjartan vestur á Hóli í Saurbæ. Þar bjó Auður sú sem áður var gift Þórði Ingunnarsyni og var kölluð Bróka-Auður. Nóttina eftir lét Án svarti, fylgdarmaður Kjartans, illa í svefni, og var hann vakinn. Þeir spurðu hann hvað hann hefði dreymt. Hann sagði að kona hefði komið að sér með **skálm** í hendi. Hefði hún rist upp á sér kviðinn, tekið í burt innýflin og sett hrís í staðinn.

Þeir Kjartan hlógu að draumnum og sögðu að hann skyldi heita Án hrísmagi. Þrifu þeir til hans og þóttust leita hvort hrís væri í maga hans.

Auður húsfreyja sagði: „Eigi þarf að spotta þetta svo mjög. Er það mín tillaga að Kjartan geri annað hvort, að hann dveljist hér lengur eða hann ríði með meira lið héðan en hingað.“

Kjartan skopaðist að Auði fyrir þetta og sagðist ekki taka mikið mark á því sem Án hrísmaga dreymdi. Snemma á fimmtudagsmorgun reið hann frá Hóli og fóru tveir synir Auðar og tíu menn aðrir með honum. Kjartan kom við í Hvítadal og sótti vaðmálið fyrir Þórhöllu málgu. Síðan reið hann Svínadal í átt niður í Sælingsdal.

Þennan dag var Guðrún snemma á fótum á Laugum. Hún gekk þangað sem bræður hennar sváfu og vakti þá. Þeir spurðu hvers vegna hún væri svo snemma á fótum. Guðrún sagðist vilja vita hvað þeir ætluðu að gera um daginn. Þeir sögðust ætla að halda kyrru fyrir, nú væri fátt til verknaðar.

Guðrún mælti: „Gott skaplyndi hefðuð þið fengið, ef þið væruð dætur einhvers bónda og létuð hvorki verða að ykkur gagn né mein. En eftir slíka svívirðingu og skömm sem Kjartan hefur ykkur gert, þá sofið þið eigi að minna þótt hann riði hér hjá garði við annan mann og hafa slíkir menn mikið **svínsminni**.“

Þeir bræður spruttu þegar upp og klæddust. Síðan bjuggust þeir til að sitja fyrir Kjartani. Guðrún bað Bolla að fara með þeim. Bolli sagði að það sæmdi sér ekki að gera vegna frændsemi við Kjartan og minnti Guðrúnu á að Ólafur hefði alið sig upp af mikilli ástsemd.

Guðrún svarar: „Satt segir þú það en eigi muntu bera giftu til að gera svo að öllum þyki vel og mun lokið okkar **samförum** ef þú skerst undan förinni.“

Og við fortölur Guðrúnar miklaði Bolli fyrir sér fjandskap Kjartans og vopnaðist. Urðu þeir nú saman, Ósvífurssynir, Bolli og heimamenn þeirra. Þeir riðu til Svínadals og námu staðar hjá gili því sem Hafragil heitir. Þar bundu þeir hesta sína og settust niður. Bolli lagðist upp við gilbrúnina og var þöggull.

Þegar Kjartan var kominn nokkuð suður í Svínadal bað hann fylgdarmenn sína frá Hóli að snúa aftur, sagðist ekki vilja láta menn hlæja að því að hann þyrði ekki að ríða sína leið fámennur. Sonur Auðar á Hóli svaraði og sagði að þeir skyldu láta það eftir honum að ríða ekki lengra. „En iðrast munum við þess ef við erum eigi viðstaddir ef þú þarft manna við í dag.“

Þá mælti Kjartan: „Eigi mun Bolli frændi minn slá **banaráðum** við mig. En ef þeir Ósvífurssynir sitja fyrir mér, þá er eigi reynt

svínsminni var það kallað þegar fólk gleymdi fljótt því sem gerðist; þetta er í dag stundum kallað gullfiskaminni
samfarir þýddi til forna sambúð
slá banaráðum við e-n merkti að sækjast eftir lífi e-s

hvorir frá tíðindum eiga að segja, þó að ég eigi við nokkurn liðsmun.“

Síðan riðu Hólmsmenn aftur vestur í Saurbæ en Kjartan hélt áfram með tvo menn með sér, Án og Þórarin bónda í Tungu.

RIEJID UPP:

1. Kjartan fór vestur í Saurbæ. Hvert var erindið?
2. Þórhalla málga bað hann að reka erindi fyrir sig í leiðinni. Hvert var það?
3. Hvert er hlutverk Þórhöllu málgu í sögunni?
4. Án svarta dreymdi draum. Hvað dreymdi hann? Hvað ætli draumurinn merki?
5. Þeir Ósvífurssynir fóru upp í Svínadal. Hvert var erindið?
6. Bolli ætlaði ekki að fara með þeim en Guðrún fékk hann til að skipta um skoðun. Hvað sagði hún við hann sem réði úrslitum um þátttöku hans í ferðinni?

TIL UMRÆÐU:

- Þórhalla málga kom að Laugum og sagðist hafa hitt Kjartan. Hvernig lýsti hún Kjartani og hvað sagði hún um umræðuefni hans? Hver er tilgangur hennar með þessu? Hverju er hún að ná fram?
- Hvers vegna fer Kjartan svo óvarlega þegar hann ríður fáliðaður yfir Svínadal? Munið að hann er búinn að segja Þórhöllu málgu allt um ferðir sínar.

24. MANNVÍG Í SVÍNADAL

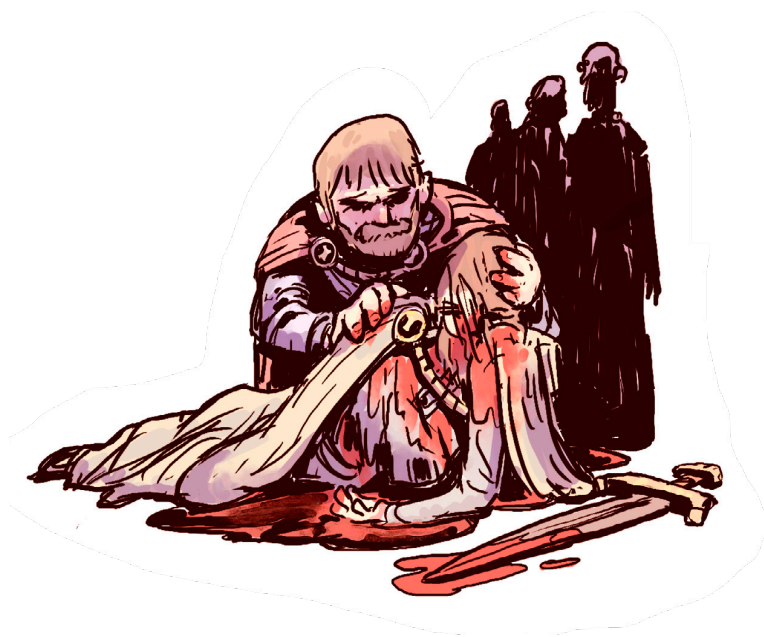
Porkell hét maður er bjó á Hafratindum í Svínadal. Hann hafði farið til hrossa sinna um daginn og smalasveinn hans með honum. Þeir sáu til beggja, Laugamanna í fyrirsátinni og þá Kjartan, þar sem þeir riðu eftir dalnum, þrír saman. Þá sagði smalasveinninn að þeir skyldu snúa til móts við Kjartan og vara þá við. En Þorkell bað hann að þegja og sagði að þeir skyldu koma sér þangað sem engin hætta væri og gætu þeir þá horft á leikinn. Og varð svo að vera sem Þorkell vildi.

Ósvífurssyni grunaði að Bolli lægi upp við gilbrúnina til að geta varað Kjartan við. Þeir gengu því upp til hans og þóttust bregða á glens við hann, tóku í fætur honum og drógu hann niður brekkuna. Í sama bili riðu þeir Kjartan þar að. Þegar þeir komu suður fyrir gilið sáu þeir fyrirsátina og þekktu mennina. Kjartan spratt þegar af baki og sneri í móti þeim Ósvífurssonum. Þar stóð steinn einn mikill. **Þar bað Kjartan þá við taka.**

Fyrst skaut Kjartan spjóti að einum Ósvífurssona og særði hann á vinstri handlegg, svo að honum var ónýt höndin um daginn. Síðan brá Kjartan sverði og hafði ekki sverðið **konungsnaut**. Tveir menn sneru sér að Þórarni en sex að Kjartani og Áni. Bolli stóð hjá með sverðið Fótbit.

Ósvífurssynir hörfuðu undan Kjartani og sóttu að Áni. Án féll og lágu iðrin úti. Þá sneru þeir sér að Kjartani og hjó hann fót af einum þeirra fyrir ofan hné. Þá sóttu þeir fjórir að Kjartani en hann varðist hraustlega.

Þar bað Kjartan þá við taka merkir að Kjartan skoraði á þá að taka (hraustlega) á móti konungsnautur merkir gjöf frá konunginum

Þá sagði Kjartan: „Bolli frændi, hví fórstu að heiman ef þú vildir kyrr standa hjá? Og er þér nú vænst að veita öðrum hvorum og reyna nú hversu Fótþítur dugi.“

Bolli lét sem hann heyrði ekki.

Synir Ósvífurs eggja Bolla nú á alla vegu, segja að hann muni ekki vilja vita þá skömm eftir sér að hafa heitið þeim **vígsgengi** en veita þeim nú ekki. Þá bregður Bolli Fótþít og snýr að Kjartani.

Þá mælti Kjartan til Bolla: „Víst ætlar þú nú, frændi, níðingsverk að gera, en miklu þykir mér betra að þiggja banaorð af þér, frændi, en veita þér það.“

Síðan kastaði Kjartan vopnum og vildi þá ekki verja sig. Hann var þó lítt sár en ákaflega **vígmóður**. Engu svaraði Bolli Kjartani en þó veitti hann honum banasár. Bolli settist þegar undir herðar

vígsgengi merkir liðveisla í bardaga

vígmóður merkir móður/preyttur af átökum í bardaga

honum og andaðist Kjartan á hnjám Bolla. Iðraðist Bolli þegar verksins og lýsti vígi á hendur sér.

Bolli sendi þá Ósvífurssyni til byggða en þeir Þórarinn í Tungu voru eftir hjá líkunum. Og er Ósvífurssynir komu til Lauga sögðu þeir tíðindin. Guðrún lét vel yfir. Lík Kjartans var fært heim í Tungu.

Síðan reið Bolli heim til Lauga. Guðrún gekk í móti honum og spurði hversu framorðið væri. Bolli sagði þá vera nærri nóni dags. Þá mælti Guðrún: „Misjöfn verða morgunverkin; ég hef spunnið tólf álna garn en þú hefur vegið Kjartan.“

Bolli bað hana að minna sig ekki á það óhappaverk.

Guðrún mælti: „Ekki tel ég slíkt með óhöppum. Þótti mér sem þú hefðir meiri metorð þann vetur er Kjartan var í Noregi en nú, er hann tróð þig undir fótum, þegar hann kom til Íslands. En ég tel þó það síðast er mér þykir mest vert, að Hrefna mun eigi ganga hlæjandi að sænginni í kvöld.“

Þá svarar Bolli og var mjög reiður: „Ósýnt þykir mér að hún fölni meir við þessi tíðindi en þú. Og það grunar mig að þú brygðir þér minna við þó að ég lægi eftir á vígvellinum en Kjartan segði frá tíðindum.“

Guðrún fann að Bolli reiddist og bað hann að segja þetta ekki: „Ég kann þér mikla þökk fyrir verkið. Þykir mér nú það vitað að þú vilt ekkert gera í móti skapi mínu.“

Það varð til tíðinda í Sælingsdalstungu um nóttina eftir að Án settist upp, er allir hugðu að væri dauður. Urðu þeir hræddir sem vöktu yfir líkunum og þótti það undur mikið.

Þá mælti Án til þeirra: „Ég bið ykkur í Guðs nafni að þið hræðist mig eigi, því að ég hef lifað og haft vit mitt allt þangað til rann

á mig svefn. Þá dreymdi mig sömu konuna og fyrr og þótti mér hún taka hrísið úr maganum og láta koma innýflin í staðinn.“

Síðan var bundið um sár Áns og varð hann heill og var kallaður Án hrísmagi.

RIFJÐ UPP:

1. Þorkell á Hafratindum varð var við að í uppsiglingu væri bardagi á Svínadal. Hvernig brást hann við?
2. Ósvífurssyni grunaði að Bolli ætlaði að vara Kjartan við þar sem þeir sátu fyrir honum. Hvernig leystu þeir það?
3. Hvernig rættist draumur Áns hrísmaga?
4. Kjartan talaði um níðingsverk. Hvaða verk var það?
5. Hver drap Kjartan, hvaða vopn notaði hann og hvaða áhrínsorð komu fram við það?
6. Hvað fannst Guðrúnu sérstaklega ánægjulegt við að Kjartan hefði verið drepinn?
7. Hverju svaraði Bolli?

TIL UMRÆÐU:

- Hvað finnst ykkur um ákvörðun Þorkels á Hafratindum? Er þetta siðlegt?
- Lesið 8. kafla aftur. Hvað var sagt þar sem kemur fram hér?
- Skoðið samtal Guðrúnar við Bolla þegar hann kemur heim eftir að hafa drepð Kjartan. Hvað eru þau í rauninni að segja?
- Hver á að ykkar mati mesta sök á vígi Kjartans?

25. EFTIRMÁL

Þegar þessi tíðindi spurðust að Hjarðarholti vildu bræður Kjartans, Halldór og Steinþór, þegar fara að Bolla og drepa hann. En Ólafur faðir þeirra sagði að sonur sinn væri ekki að bættari þó að Bolli væri drepinn. Í staðinn ráðlagði hann sonum sínum að fara að tveimur sonum Þórhöllu málgu sem höfðu verið í fyrirsátinni. Hann vissi að þeir höfðu verið sendir frá Laugum suður að Helgafelli á Snæfellsnesi að leita liðs hjá Snorra goða sem bjó þar. Það gerðu synir Ólafs, náðu Þórhöllumsonum á báti á Hvammsfirði og drápu þá báða.

Ólafur lét flytja lík Kjartans heim að Hjarðarholti. Síðan safnaði hann liði og fór með það að Laugum. Þar voru borin sáttamál á milli og var það auðsótt við Bolla, því að hann bað Ólaf einan ráða sættinni. Var þá stefnt til sáttafundar í Ljárskógum. Ekki kom Bolli til sáttafundarins og réð Ólafur því. Þar var ákveðið að Ólafur skyldi einn ákveða hvaða bóta hann krefðist eftir Kjartan og skyldi hann tilkynna það á Þórsnesþingi.

Hrefna fluttist til bræðra sinna norður í Húnaþingi eftir víg Kjartans. Hún lifði stuttan tíma eftir þetta og er það sögn manna að hún hafi sprungið af harmi.

Engin kirkja hafði þá enn verið byggð í Döllum. En Þorsteinn Egilsson, móðurbróðir Kjartans, hafði látið gera kirkju á Borg á Mýrum. Hann flutti lík Kjartans heim með sér og þar var hann grafinn.

Síðan leið að Þórsnesþingi. Þar voru allir Ósvífurssynir dæmdir sekir skógarmenn. Þeir skyldu fara úr landi og ekki koma aftur meðan nokkur sona Ólafs væri á lífi. Ekki vildi Ólafur sækja

Bolla til sektar en bað hann að bæta fyrir sig með fé. Það líkaði sonum Ólafs illa en hann sagði að svo yrði að vera meðan hann væri á fótum. Síðan fóru Ósvífurssynir úr landi og kom enginn þeirra til Íslands síðan.

Ólafur réð því að Bolli og Guðrún keyptu land í Sælingsdals-tungu og settu þar saman bú. Þar eignuðust þau son sem var nefndur Þorleikur.

Ólafur lifði í þrjá vetur eftir að Kjartan var veginn. Halldór sonur hans tók við búi í Hjarðarholti eftir hann og var Þorgerður þar með honum. Hún var mjög heiftarfengin til Bolla og þótti sár fósturlaunin.

RIFJIÐ UPP:

1. Þegar bræður Kjartans fréttu að hann hefði fallið vildu þeir drepa Bolla. Hvernig gat faðir þeirra fengið þá til að hætta við það?
2. Hver urðu endalok Hrefnu Ásgeirsdóttur?
3. Hvar var Kjartan grafinn?
4. Hvaða dóm fengu Ósvífurssynir fyrir að drepa Kjartan?
5. Bolli slapp með fjársektir. Hvers vegna?

TIL UMRÆÐU:

- Lesið 7. kafla aftur og rifjið upp það sem þar segir um uppvöxt Bolla og Kjartans. Hvernig tóku Ólafur og Þorgerður Bolla þegar hann kom til þeirra sem barn? Afstaða þeirra eftir dráp Kjartans er ólík. Hvað gæti valdið?

26. HEFNDARHVÖT ÞORGERÐAR

Veturinn eftir lát Ólafs Höskuldssonar sendi Þorgerður hús-freyja Steinþóri syni sínum orð og bað hann að koma og hitta sig. Hann bjó á Dönustöðum í Laxárdal. Þegar hann kom að Hjarðarholti sagði Þorgerður sonum sínum að hún vildi fara vestur til Saurbæjar að hitta Auði vinkonu sína á Hóli. Þeir fóru báðir með henni, Halldór og Steinþór, og tveir menn aðrir.

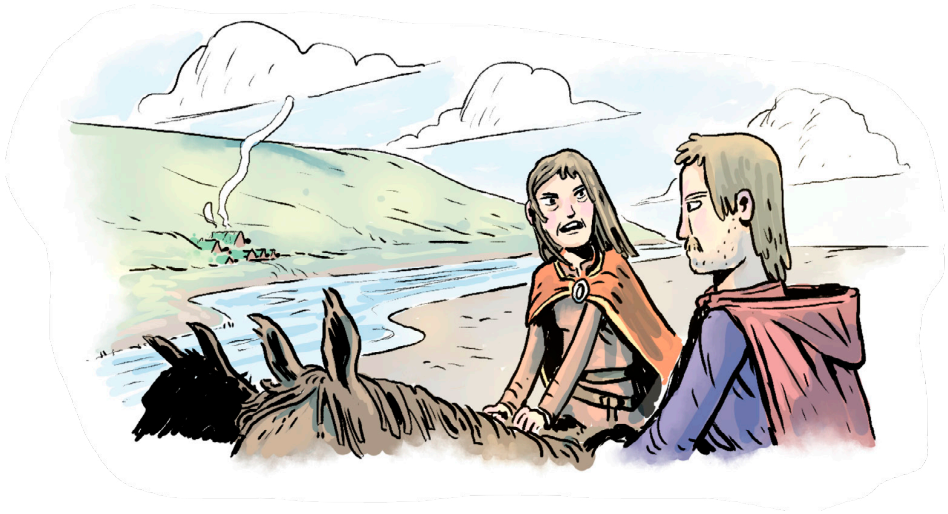
Fara þau nú þangað til þau koma á móts við bæinn í Sælingsdalstungu. Þá sneri Þorgerður hestinum upp að bænum og spurði: „Hvað heitir bær þessi?“

Halldór sonur hennar svarar: „Þess spyrð þú eigi af því, móðir, að þú vitir eigi. Þessi bær heitir í Tungu.“

„Hver býr hér?“ segir hún.

Hann svarar: „Veistu það, móðir.“

Þá segir Þorgerður og blés við: „Veit ég að vísu,“ segir hún, „að hér býr Bolli, bróðurbani ykkar. Og furðu ólíkir eruð þið frændum ykkar, er þið viljið eigi hefna þvílíks manns sem Kjartan var. Og eigi mundi svo gera Egill, móðurfaðir ykkar. Og er illt að eiga dáðlausa syni. Og væruð þið betur fallnir til að vera dætur föður ykkar og væruð giftar. Nú skulum við aftur snúa og var þetta erindi mitt að minna ykkur á þetta, ef þið mynduð það eigi áður.“ Halldór svarar og segist ekki munu kenna móður sinni um það þótt sér liði úr hug víg Kjartans.

RIÐJÐ UPP:

1. Þorgerður Egilsdóttir sagðist vilja fara vestur í Saurbæ. Hvert fór hún og hvert var raunverulegt erindi hennar?
2. Hvað sagði Þorgerður til að eggja syni sína til að hefna fyrir Kjartan?

TIL UMRÆÐU:

- Þorgerður segir við syni sína að þeir ættu frekar að vera dætur föður síns. Ræðið þetta. Hvað á hún við?
- Hvaða leið fer Þorgerður að sonum sínum við að hvetja þá til hefnda?

27. HEFNDIN

Á Alþingi sumarið eftir hitti Halldór Ólafsson systurson sinn norðan úr Víðidal, Barða Guðmundsson í Ásbjarnar-nesi. Halldór bauð Barða að koma við hjá sér á leið heim af þingi. Það þáði Barði og var í Hjarðarholti það sem eftir var sumars.

Þá segir Halldór Barða frá því á laun að þeir bræður ætluðu að fara að Bolla, sagðist ekki lengur þola frýju móður sinnar. Barði dró heldur úr og sagði að það mundi mælast illa fyrir að ganga á sættir við frændur sína. „Í annan stað sýnist mér Bolli torsóttur. Hann hefur margt manna með sér og er sjálfur hinn mesti garpur. Þar skortir og eigi viturlegar ráðagerðir er þau eru Guðrún og Ósvífur.“

Halldór sagðist þurfa annars við en að hann torvelaði þetta mál fyrir sér. Hann hefði ekki nefnt þetta nema af því að hann væri ákveðinn að koma fram hefndinni og bað Barða að koma með þeim. Barði lofaði því.

Halldór hafði frétt að Bolli hefði sent húskarla sína norður til Hrútafjarðar til skips en sjálfur væri hann í seli í Sælingsdal með fáa menn með sér.

Nú safnaði Halldór að sér mönnum og urðu þeir níu saman. Synir Ólafs voru fjórir, hinn fimmti var Barði, sjötti Lambi sonur Melkorku og Þorbjarnar skríups, sjöundi Þorsteinn svartí bóndi í Hundadal í Dölum, áttundi Helgi Harðbeinsson mágur hans, níundi Án hrísmagi.

Þorgerður bjóst til ferðar með þeim. Heldur löttu synir hennar þess, sögðu slíkt ekki kvennaferðir. Hún sagðist víst

skyldu fara, því að hún þekkti syni sína, að þeim veitti ekki af brýningu. Þeir sögðu að hún skyldi þá ráða.

Eftir það ríða þau heiman úr Hjarðarholti, tíu saman. Þau komu í Sælingsdal snemma morguns. Skógur var þykkur í dalnum í þann tíð. Þau stigu af baki í skóginum, ekki langt frá selinu og biðu þess að húskarlar Bolla færu út til heyverka.

Smalamaður Bolla fór að fé snemma um morguninn uppi í hlíðinni. Hann sá menn og hross í skóginum og grunaði að þetta mundu ekki vera friðmenn, sem fóru svo leynilega. Hann stefndi þegar heim til selsins og ætlaði að segja Bolla. En Halldór sá að maður hleypur ofan hlíðina og stefnir til selsins. Hann segir förunautum sínum að það muni vera smalamaður Bolla, og hafi hann séð til þeirra. Þeir fara nú í móti smalamanninum og varð Án hrísmagi fljótastur. Hann náði smalamanninum og keyrir hann niður, svo að hryggurinn brotnaði í sundur. Síðan riðu þau að selinu.

Bolli hafði verið snemma á fótum um morguninn og skipað húskörlum sínum til vinnu, en lagst til svefns aftur þegar húskarlarnir voru farnir. Þau voru tvö ein í selinu, Bolli og Guðrún. Þau vöknudðu þegar komumenn hlupu af baki og heyrðu þau að þeir ræddu um hver skyldi fyrstur ganga inn í selið til Bolla.

Bolli þekkti rödd Halldórs og fleiri þeirra förunauta. Hann bað Guðrúnu að ganga burt úr selinu, sagði að þar mundi ekkert gerast sem henni þætti gaman að. Hún sagði að ekkert mundi gerast sem hún gæti ekki horft á og mundi Bolla ekki verða mein að sér þó að hún væri hjá honum. Bolli sagðist vilja ráða þessu. Gekk þá Guðrún ofan fyrir brekkuna, niður að læk sem þar féll og tók að þvo léreft sín.

Nú var Bolli einn í selinu. Hann tók vopn sín, setti hjálm á höfuð sér og hafði skjöld fyrir sér og sverðið Fótþít í hendi. Enga hafði hann brynju.

Þeir Halldór ræða nú um hvernig eigi að sækja, því að enginn var fús að ganga í selið. Þá mælti Án hrísmagi: „Eru þeir menn hér á ferð er Kjartani eru skyldari að frændsemi en ég. En engum mun minnisstæðari en mér sá atburður er Kjartan lést. Mun ég fyrstur ganga inn í selið.“

Síðan gekk Án inn í selið og hafði skjöldinn yfir höfði sér. Bolli hjó til hans með sverðinu Fótþít í gegnum skjöldinn og klauf Án í herðar niður. Fékk hann þegar bana. Þá gekk Lambi inn. Í sama bili kippti Bolli Fótþít úr sárinu og hafði þá ekki skjöldinn fyrir sér. Þá lagði Lambi í lær Bolla og varð það mikið sár. Bolli hjó í móti á öxl Lamba og renndi sverðið niður með síðunni. Hann varð þegar óvígur.

Í þessari svipan gekk inn Helgi Harðbeinsson og hafði í hendi mikið spjót með járnvöfðu skafti. Þegar Bolli sér það kastar hann sverðinu en tók skjöldinn báðum höndum og gekk fram að seldyrunum í móti Helga. Helgi lagði til Bolla í gegnum skjöldinn og hann sjálfan. Bolli hallaðist upp að selsveggnum.

Nú þustu menn inn í selið. Þá mælti Bolli: „Það er nú ráð, bræður, að ganga nær en hér til,“ sagðist búast við að nú yrði skömm vörn. Þorgerður svaraði og bað þá að ganga milli bols og höfuðs á Bolla. Bolli stóð enn upp við vegginn og hélt að sér kyrtlinum til þess að iðrin hlýpu ekki út. Þá hljóp Steinþór Ólafsson að Bolla og hjó til hans með öxi á hálsinn og gekk þegar af höfuðið.

Þorgerður bað hann heilan njóta handa og sagði að Guðrún mundi nú greiða rautt hár Bolla um hríð. Eftir þetta ganga þau út úr selinu. Guðrún gengur þá neðan frá læknum og til tals við þá Halldór og spyr hvað hafi gerst í skiptum þeirra Bolla. Þeir segja henni það.

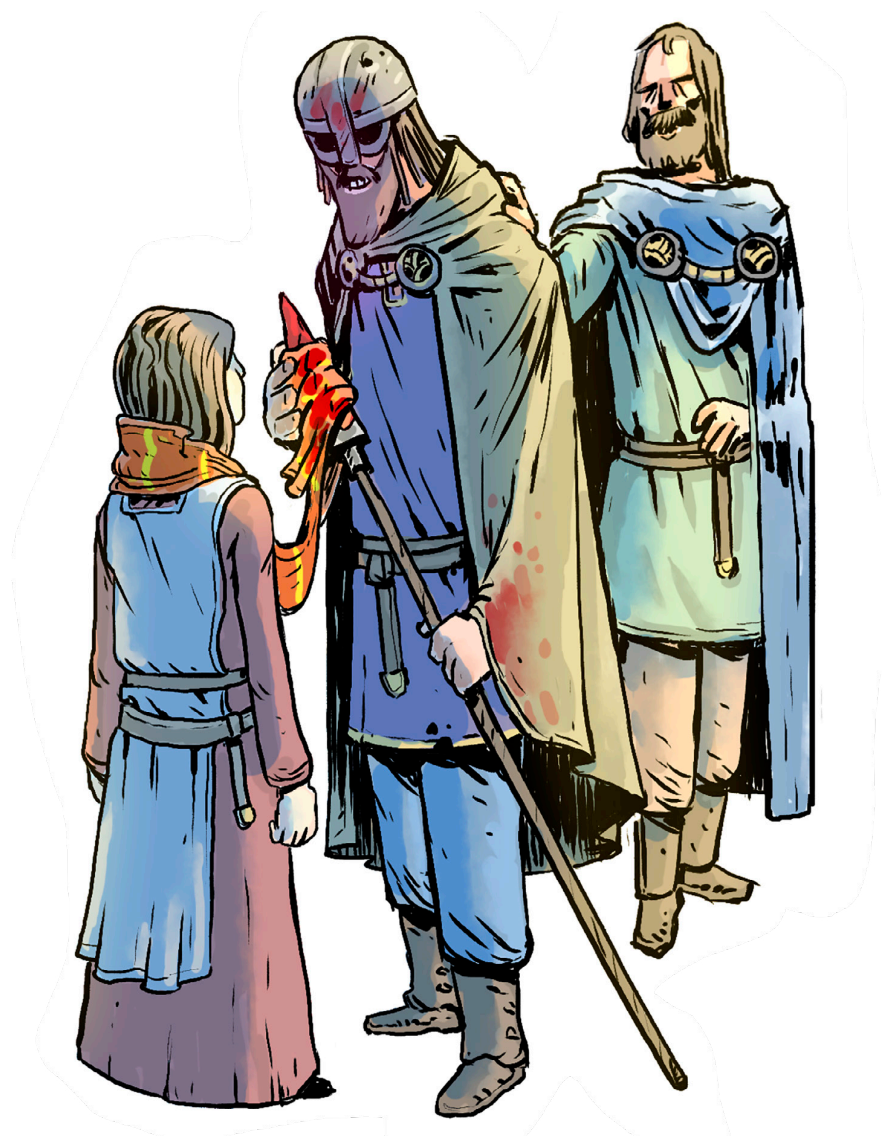
Guðrún var í kyrtli og þröngum upphlut með fald á höfði. Hún hafði hnýtt um sig **blæju** með kögrum á enda. Helgi Harðbeinson gekk að Guðrúnu og tók blæjuendann og þurrkaði blóð af spjótinu sem hann hafði lagt í gegnum Bolla. Guðrún leit til hans og brosti við.

Þá mælti Halldór: „Þetta er illmannlega gert og grimmlega.“

Helgi bað hann að harma það ekki, „því að ég hyggt það,“ sagði hann, „að undir þessu blæjuhorni búi minn **höfuðsbani**.“

Síðan tóku þeir hesta sína og riðu í brott. Guðrún gekk á veg með þeim og talaði við þá um hríð. Síðan sneri hún aftur.

Á eftir ræddu förunautar Halldórs um að Guðrún brygði sér lítið við dráp Bolla. Hún hefði talað við þá eins og þeir hefðu ekkert gert sem væri henni á móti skapi. Þá svarar Halldór: „Ekki er það mín ætlan að Guðrúnu þyki lítið lát Bolla. Hygg ég að henni gangi það meir til að hún vildi vita hverjir hefðu verið í þessari för. Það er og von að Guðrúnu þyki mikið lát Bolla, því að það er satt að segja að eftir slíka menn er mestur skaði, þó að við frændur bærum eigi gæfu til samþykkis.“ Eftir þetta ríða þau heim í Hjarðarholt.

RIFJIÐ UPP:

1. Halldór Ólafsson safnaði að sér mönnum til að ráðast á Bolla og hefna fyrir Kjartan. Hverja fékk hann með sér?
2. Hvar var Bolli þegar Halldór og menn hans fundu hann?
3. Hver urðu endalok Áns hrísmaga?
4. Hverjir særðu Bolla og hver var það sem veitti honum banasár?
5. Hvað var það sem Helgi Harðbeinsson gerði eftir bardagann sem var bæði siðlaust og grimmdarlegt?
6. Hvernig kemur forspá fyrir í kaflanum?

TIL UMRÆÐU:

- Hjónaband Guðrúnar og Bolla var þriðja hjónaband Guðrúnar. Hvernig hafði hana dreymt fyrir því?
- Án hrísmagi gekk fyrstur inn í selið og talaði um að sér væri minnisstætt þegar Kjartan var drepinn. Rifjið upp það sem segir frá Áni í 24. kafla.
- Ræðið viðbrögð Guðrúnar þegar Helgi Harðbeinsson þurrkar blóðið af spjótinu á blæjuendanum.
- Ræðið þátt þorgerðar í vígi Bolla. Rifjið upp að hún ól hann upp frá þriggja ára aldri.
- Reynið að finna vísbendingu í kaflanum um að sagan sé skrifuð nokkuð eftir að atburðir hennar eiga að hafa átt sér stað.

28. GUÐRÚN FLYST AÐ HELGAFELLI

Þessi tíðindi spyrjast brátt víða og þótti Bolli hinn mesti **harmdauði**. Guðrún sendi þegar menn á fund Snorra goða suður að Helgafelli. Hann brá skjótt við og kom í Sælingsdals-tungu með sextíu menn. Snorri bauðst til að leita um sættir en Guðrún vildi ekki játa því fyrir Þorleik son sinn að taka fé fyrir víg Bolla. Hann var þá fjögurra vetra gamall.

„Þykir mér þú, Snorri, það liðsinni mér mest veita,“ segir Guðrún, „að þú skiptir bústöðum við mig, svo að ég þurfi ekki að búa í nágrenni við þá Hjarðhyltinga.“

Snorri lofaði því en sagði þó að Guðrún yrði að búa þetta árið í Tungu. Riður nú Snorri heim.

Veturinn eftir fæddi Guðrún son sem var nefndur Bolli. Hann var snemma mikill vexti og fríður. Guðrún unni honum mikið.

Um vorið eftir skiptust þau á löndum, Snorri goði og Guðrún. Snorri fluttist að Sælingsdalstungu og bjó þar meðan hann lifði. Guðrún fór til Helgafells og Ósvífur faðir hennar og setja þau þar saman reisulegt bú. Þar uxu þeir upp synir Guðrúnar, Þorleikur og Bolli.

Maður hét Þorgils og var Hölluson. Hann bjó í Tungu í Hörðadal. Þorgils var mikill maður vexti og fríður og lét mikið yfir sér. Heldur var fátt með honum og Snorra goða; þótti Snorra hann afskiptasamur og láta bera mikið á sér.

Þorgils gerði sér margt til erinda út á Snæfellsnes og kom þá jafnan við á Helgafelli. Hann bauð heim Þorleiki, syni Guðrúnar, og var hann löngum hjá Þorgilsi og lærði af honum lög.

Þorkell Eyjólfsson hét frægur maður og ættstór og mikill vinur

Snorra goða. Hann átti skip og var jafnan í förum á milli Íslands og Noregs. Eitt sinn kom hann í Sælingsdalstungu til Snorra goða. Snorri lagði þá til að hann léti af ferðum, kvæntist og gerðist höfðingi eins og hann ætti ætt til.

Þorkell svarar: „Oft hafa mér vel gefist þín ráð,“ og spurði hvort hann hefði um hugsað hvernar konu hann skyldi biðja.

Snorri svarar: „Þeirrar konu skaltu biðja er bestur kostur er en það er Guðrún Ósvífursdóttir.“

Þorkell sagði það satt vera að þetta væri virðulegur ráðahagur. Þó þótti honum nokkuð mikið **ráðríki** Guðrúnar og setti það fyrir sig að hún mundi vilja láta hefna Bolla, bónda síns. Sagði hann að þar þættist Þorgils Hölluson vera í ráðum með henni og mundi honum ekki líka þessi ráðagerð. „En vel er mér Guðrún að skapi,“ sagði hann.

Snorri hélt að ekki yrði mein að Þorgils og eitthvað mundi gerast í hefnd eftir Bolla, áður en árið væri liðið. Hann ráðlagði Þorkatli að fara enn til Noregs um sumarið og sjá til hvað gerðist. Þorkell sagðist skyldu gera það og skiljast þeir með þeim orðum. Fór Þorkell síðan til Noregs og var þar um veturinn.

RIEJID UPP:

1. Guðrún eignaðist son veturinn eftir að Bolli var drepinn. Hvaða nafn fékk hann?
2. Guðrún flutti búferlum, hafði skipti á jörðum. Hver skipti við hana og hvert flutti hún?
3. Þorleikur, sonur Guðrúnar og Bolla, var langdvölum að heiman og var meðal annars að læra lög. Hjá hverjum dvaldist hann?
4. Snorri goði ræddi við einn vin sinn um að hann ætti að biðja Guðrúnar Ósvífursdóttur. Hver var það?

TIL UMRÆÐU:

- Hvað skyldi Helgi Harðbeinsson hafa átt við þegar hann talaði um að banamaður hans byggji undir blæjuhorninu sem Guðrún vafði um sig (sjá 27. kafla)? Sjáið þið eitthvað í þessum kafla sem skýrir þessi ummæli hans?

29. RÁÐAGERÐ UM HEFND

Um sumarið, eftir að Þorkell var farinn til Noregs, sendi Guðrún mann til Snorra goða og bað hann að hitta sig á ákveðnum stað við Haukadalsá í Dölum. Þau komu þangað mjög jafnsnemma og var Bolli Bollason með Guðrúnu móður sinni. Hann var tólf vetra gamall en þroskaður eins og fullorðinn maður, bæði að afli og viti. Hann bar þá sverðið Fótbit.

Þau Snorri og Guðrún tóku tal saman en Bolli og förunautar Snorra litu eftir mannaferðum um héraðið. Snorri spurði Guðrúnu hvað hefði nú gerst sem ylli því að hún sendi svo skyndilega boð eftir sér. Guðrún svaraði að sá atburður sem hún vildi tala um væri eins og spánnýr fyrir sér og þó hefði hann gerst fyrir tólf árum, því að hún vildi ræða um hefnd Bolla.

Snorri spurði á hverjum hún hefði hugsað sér að hefna. Guðrún sagðist vilja að Ólafssynir slyppu ekki allir lifandi. Snorri bannaði að farið væri að þeim mönnum sem mest væru virtir í héraðinu og ættu náfrændur sem mundu hefna þeirra. „Og er allt mál að ættvíg þessi takist af,“ sagði Snorri.

Þá sagði Guðrún að rétt væri að fara að Lamba Þorbjarnarsyni. Snorri taldi það að vísu maklegt en það væri of lítil hefnd fyrir Bolla og ekki hægt að jafna vígum þeirra saman. Guðrún stakk þá upp á að fara að Þorsteini svarta. Snorri sagði að Þorsteinn hefði ekki unnið á Bolla, þótt hann væri með í aðförinni að honum. En meiri ástæða væri til að fara að Helga Harðbeinssyni, sem hefði borið banaorð af Bolla.

ættvíg þessi takist af merkir að þessar fjölskyldur ættu að hætta að berjast – víg merkir dráp

Guðrún viðurkenndi það en sagðist þó ekki vilja að allir aðrir en Helgi fengju að sitja í friði.

Snorri svarar: „Ég sé þar gott ráð til. Þeir Lambi og Þorsteinn skulu vera í ferð með sonum þínum og er þeim það maklegt friðkaup. En ef þeir vilja eigi það, þá mun ég ekki mælast undan því að þú gerir við þá það sem þér líkar.“

Guðrún spurði hvernig hann ætlaði að fá Þorstein og Lamba til að koma með í hefndarförina. Snorri sagði að það yrðu þeir að sjá um sem stýrðu förinni. Guðrún bað hann að ráðleggja sér hver yrði beðinn um að gera það. Snorri stakk upp á Þorgils Höllusyni. Guðrún sagðist hafa rætt það við Þorgils en hann hefði ekki gefið kost á því nema Guðrún vildi giftast honum.

Snorri sagðist kunna ráð við því. Hún skyldi lofa Þorgils að giftast ekki öðrum manni samlendum en honum. Það mætti svo efna þannig að hún giftist Þorkatli Eyjólfsyni, því að hann væri ekki hér á landi og því ekki samlendur. Varð þetta ráð þeirra og skilja þau nú talið.

Nokkrum dögum seinna kallaði Guðrún syni sína til sín í laukagarð sinn á Helgafelli. Þar hafði hún breitt út skyrtu og buxur, hvort tveggja mjög blóðugt. Guðrún sagði að þessi klæði ættu að eggja þá til föðurhefnda. Sagðist hún ekki ætla að hafa um það mörg orð, því að engin orð mundu hafa áhrif á þá ef klæði föður þeirra hefðu það ekki.

Þeim bræðrum brá mjög við þetta en svöruðu að þeir hefðu hingað til verið of ungir til að leita hefnda og engan full-orðinn haft til að stýra förinni. Guðrún sagði að þeir hugsuðu meira um hestavíg og leiki en hefndirnar.

Um nóttina eftir gátu bræðurnir ekki sofið. Þorgils Hölluson lá í skálanum hjá þeim og varð var við að þeir vöktu. Hann spurði þá hvers vegna þeir svæfu ekki. Þeir segja honum frá samtali þeirra mæðgina og segjast nú ekki lengur geta borið harm sinn eða eggjanir móður sinnar.

Daginn eftir tóku þau tal saman, Guðrún og Þorgils Hölluson. Guðrún sagðist halda að synir sínir þyldu ekki lengur að láta föður síns óhefnt. Þorgils svaraði að ekki þyrfti að ræða þetta við sig ef Guðrún vildi ekki giftast sér. Ef hún vildi það yxi sér ekki í augum að drepa einhvern þeirra sem gengu mest fram í vígi Bolla.

Guðrún svaraði að sveinarnir, synir sínir, vildu fara að Helga Harðbeinssyni, þar sem hann sæti að búi sínu í Skorradal.

Þorgils svaraði: „Aldrei hirði ég hvort hann heitir Helgi eða öðru nafni, því að hvorki þykir mér ofurefli að eiga við Helga eða nokkurn annan.“ En allt væri þetta komið undir því að hún hétu því með vottum að giftast sér.

Þá lét Guðrún kalla til syni sína og einn mann til viðbótar. Hún sagði þeim að Þorgils hefði heitið því að gerast fyrirmaður aðfarar að Helga Harðbeinssyni með sonum sínum, með því skilyrði að hún giftist honum. „Nú skírskota ég því við vitni ykkar,“ sagði hún, „að ég heiti Þorgilsi að giftast engum manni öðrum samlendum en honum en ég ætla ekki að giftast í önnur lönd.“

Þorgilsi fannst þetta nógu tryggt loforð. Þjuggust þeir nú til ferðar frá Helgafelli, Þorgils og synir Guðrúnar.

RIFJID UPP:

1. Hver á nú sverðið Fótþít og hverjir hafa verið drepnir með því þegar hér er komið sögu?
2. Guðrún hafði hugmyndir um að ná fram hefndum fyrir Bolla. Hver var helsti ráðgjafi hennar þegar hún var að skipuleggja hefndaraðgerðirnar?
3. Þorgils Hölluson vildi gjarnan taka þátt í að hefna fyrir Bolla. Hvað vildi hann fá í staðinn?
4. Hvaða ráð var notað til að blekkja Þorgils Hölluson til þess að hefna fyrir Bolla án þess að fá launin sem hann vildi?

TIL UMRÆÐU:

- Skoðið samtal Snorra goða og Guðrúnar. Þau vega það og meta hvern eigi að drepa og verðleggja menn eftir stöðu þeirra í samfélaginu. Hvers konar samfélag er það sem þau búa í? Er þetta grimmd eða sjálfsögð viðbrögð við erfiðum uppákomum?
- Athugið samtal Guðrúnar við syni sína þegar hún sýnir þeim blóðug fót föður þeirra. Þeir eru nú 12 og 16 vetra gamlir. Guðrún segir þá hugsá meira um hestavíg og leiki en hefndirnar. Hvað finnst ykkur um þetta?

30. SKORRADALSFÖR

Í leið sinni komu þeir Þorgils, Þorleikur og Bolli við á leiðarþingi, sem var haldið á Leiðarhólmi í Dölum. Þar kallaði Þorgils á Þorstein svarta og bað hann að tala við sig. Hann minnti Þorstein á að hann hefði verið í aðför að Bolla og ætti eftir að bæta fyrir það við syni hans. Nú ætluðu þeir bræður að fara að Helga Harðbeinssyni til að hefna föður síns og vildu þeir að Þorsteinn væri með í þeirri för og keypti sig þannig í frið og sætt.

Þorsteinn svaraði að það sæmði sér ekki, því að Helgi væri mágur sinn. Í staðinn bauðst hann til að bæta sonum Bolla með fé. Þorgils sagðist halda að þeim bræðrum væri lítið um að taka fé fyrir föður sinn. Þorsteinn ætti um tvo kosti að velja, að fara með þeim eða sæta **afarkostum**. Þorsteinn spurði hvort fleirum yrðu gerðir sömu kostir. Þorgils svaraði að Lambi Þorbjarnarson mundi fá sama boð. Þorsteini fannst betra að vera ekki einn um að kaupa sér frið með þessum hætti.

Eftir það kallaði Þorgils á Lamba og bauð honum það sama og Þorsteini en Þorsteinn hvatti hann að taka boðinu. Lauk svo að Lambi lofaði að fara með þeim en setti það skilyrði að frændur sínir, synir Ólafs Höskuldssonar, yrðu látnir vera í friði. Þorgils hét því.

Nokkrum dögum síðar búast þeir til ferðar vestan úr Dölum og voru tíu saman. Þeir riðu suður í Borgarfjörð og komu að kvöldi dags að Vatnshorni í Skorradal, þar sem Helgi bjó. Þeir stigu af hestum sínum í skóginum, skammt frá bænum. Þor-

leiðarþing var þing sem haldið var heima í héraði að hausti eftir að Alþingi lauk
afarkostir eru harðir kostir, hörð skilyrði

gils sagði að þeir skyldu vera þar um nóttina. „Og mun ég fara heim til bæjarins á njósn að forvitnast hvort Helgi sé heima. Mér er sagt að Helgi hafi heldur fámennst oftast en sé allra manna varastur um sig og hvíli í rammlegri **lokrekku**.“

Þorgils fór nú í fátæklegan kufl yfir klæði sín og gekk heim að bænum. Við túngarðinn hitti hann mann og sagði við hann: „Þér mun ég þykja ófróðlega spyrja, félagi. En hvar er ég kominn í sveit, eða hvað heitir bær þessi og hver býr hér?“

Maðurinn svarar: „Þú munt vera furðu heimskur maður og fávís ef þú hefur eigi heyrt getið Helga Harðbeinssonar, hins mesta garps og mikilmennis.“

Þorgils spurði hversu góður Helgi væri að taka við ókunnum mönnum sem þyrftu mikils við. Hinn svarar að Helgi sé hið mesta stórmenni og fús að taka við mönnum. Þorgils spurði hvort Helgi væri heima. Hinn spyr hvað honum sé á höndum.

Þorgils svarar: „Ég varð sekur skógarmaður í sumar á þingi. Vildi ég nú leita mér trausts nokkurs til þess manns er mikill væri fyrir sér. Skaltu nú fylgja mér heim til bæjarins til fundar við Helga.“

„Vel má ég það gera,“ segir hann, „að fylgja þér heim, því að heimil mun þér gisting. En ekki muntu Helga finna, því að hann er eigi heima.“

Þá spyr Þorgils hvar hann sé. Hinn svarar að Helgi sé í seli sínu, sem heiti í Sarpi. Þorgils spyr hvar það væri, eða hvaða menn væru með honum. Hann svarar að þar sé sonur hans, Harðbeinn, og tveir karlmenn aðrir. Þorgils bað hann að vísa sér til selsins. Maðurinn gerði það og eftir það skilja þeir.

Þorgils snýr í skóginn til förunauta sinna og segir þeim hverju hann hafi komist að um Helga. Þeir voru þar síðan um nóttina.

Morguninn eftir riðu þeir upp eftir skóginum þangað til þeir komu skammt frá selinu. Þá bað Þorgils þá að stíga af hestum sínum og éta **dagverð**. Þeir gera það og dveljast þar um hríð.

RIFJÐ UPP:

1. Tveir menn voru þvingaðir til að taka þátt í að hefna fyrir Bolla. Hverjir voru það og hvers vegna var þetta gert?
2. Gegn hverjum var ákveðið að snúa hefndinni?
3. Hvaða brögðum var beitt til að komast að því hvar Helgi væri?

TIL UMRÆÐU:

- Þeir bræður ásamt Þorgilsi neyða Þorstein svarta til að taka þátt í að drepa mág sinn. Hvað er að segja um siðferðið í þessari áætlun?

dagverður merkir morgunverður

31. BANI HELGA HARÐBEINSSONAR

Nú er að segja frá því sem gerðist í selinu. Um morguninn bað Helgi smalamann sinn að fara um skóginn í nánd við selið og hyggja að mannaferðum, sagði að sig hefði dreymt illa um nóttina. Smalamaður gerði það. Þegar hann kom aftur spurði Helgi hann hvort hann hefði séð eitthvað óvenjulegt.

Smalinn sagðist hafa séð nokkra menn og hélt að þeir væru utanhéraðsmenn. Helgi spurði hvar þeir væru eða hvort hann hefði hugað nokkuð að klæðaburði þeirra eða útliti. Smalinn sagðist hafa gert það. „Þar sat maður í **steindum** söðli og í blárri kápu, mikill maður vexti og drengilegur, með há **kollvik** og nokkuð tannber.“

Helgi segir: „Þennan mann kenni ég gerla af frásögn þinni. Þar hefur þú séð Þorgils Hölluson vestan úr Hörðadal. Hvað mun hann vilja mér, kappinn?“

Sveinninn sagði: „Þar næst sat maður í gylltum söðli. Sá var í skarlatskyrtli rauðum og hafði gullhring á hendi. Hann hafði gult hár og liðaðist allt á herðar niður. Hann var ljóslitaður og liður á nefi og nokkuð hafið upp framan nefið, eygður vel, bláeygur og **snareygur**. Hann var unglegur maður og enn skegglaus.“

Helgi svarar: „Ekki mun ég hafa séð þennan mann. Þó get ég mér til að hann sé Bolli Bollason, því að mér er sagt að hann sé efnilegur maður.“

steindur merkir litaður

kollvik eru vik upp í hárið upp og aftur af gagnaugunum

snareygur merkir fráneygur, sá sem sér vel frá sér

Þá mælti sveinninn: „Þá sat maður í **smeltum** söðli, í gul-grænum kyrtli. Hann hafði mikið fingurgull á hendi. Sá maður var hinn fríðasti sýnum og mun enn vera ungur, jarpur á hárslit og fer allvel hárið.“

Helgi svarar: „Vita þykist ég hver sá maður mun vera. Þar mun vera Þorleikur Bollason.“

Þannig lýsti smalamaður þeim förunautum svo greinilega að Helgi þekkti þá alla. Hann undraðist mest að komast að því að þeir Lambi Þorbjarnarson og Þorsteinn svartí væru með í förinni og þótti undarlegt að þeir skyldu vera í liði með Þorgilsi Höllusyni og sonum Bolla.

Helgi þóttist vita að þessir menn væru á leið til fundar við sig og skipaði svo fyrir að konur þær sem voru í selinu skyldu snarast í karlföt og ríða sem hraðast heim að Vatnshorni til að safna liði. Riðu þær í burt frá selinu, fjórar saman.

Þeir Þorgils stigu nú á bak og riðu fram úr skóginum. Þá sáu þeir fjóra menn ríða frá selinu. Sumir förunautar Þorgils sögðu að þeir skyldu ríða eftir þeim sem skjótast. En Þorleikur Bollason vildi að þeir kæmu fyrst við í selinu, „því að það ætla ég síður að hér sé Helgi og hans fylgdarmenn. Sýnist mér að þetta séu konur einar.“

Þessu réð Þorleikur og snúa þeir heim að selinu. Þeir Helgi loka seldyrunum og taka vopn sín. Fimm voru þeir inni í selinu: Helgi, Harðbeinn sonur hans, tólf vetra gamall, smalamaðurinn og tveir menn aðrir.

Selið var þannig byggt að **mæniás** var í miðju þaki endilöngu. Hann lá á **gafhlöðum** báðum megin og stóðu ásendarnir út af.

smeltur merkir skreyttur

mæniás er tré sem liggur eftir endilöngu húsinu efst og heldur þakinu uppi

gafhlað er efsti hluti húsgaflsins, oftast í lögun eins og þríhyrningur

Húsið var nýlegt og torfið á þakinu ekki gróið saman. Þeir Þorgils taka nú það ráð að ganga á ásendana og reyna að brjóta ásin eða lyfta honum upp, svo að þekjan hryndi niður. En tveir menn sátu um seldyrnar.

Þegar þeir lyftu báðum endum ássins brotnaði hann í miðju. Þá stökk Helgi út um dyrnar, svo djarflega að þeir hrukku undan sem þar voru fyrir. Þorgils var þar nær staddur og hjó eftir honum með sverði og kom á öxlina og var það mikill áverki. Helgi sneri þá í móti og hafði í hendi viðaröxi. Helgi mælti: „Enn skal þessi hinn gamli þora að sjá í mót vopnum.“ Hann fleygði öxinni að Þorgils og kom hún í fót honum og varð það mikið sár. Þegar Bolli sá það hljóp hann að Helga og hafði í hendi Fótbit og lagði í gegnum Helga. Var það banasár hans.

Fylgdarmenn Helga stukku líka út úr selinu. Tveir þeirra voru felldir eftir stuttan bardaga. Einn af förunautum þeirra Þorgils vildi ráðast að Harðbeini. Bolli sá það og bað hann ekki

gera Harðbeini skaða, sagði að hér skyldi enginn maður vinna klækisverk.

Þeir Þorgils riðu síðan í brott yfir til Reykjardals og lýstu þar vígum þessum. Svo riðu þeir vestur í Dali sömu leið og þeir höfðu komið.

RÍFJHÐ UPP:

1. Hvað var það sem Helgi Harðbeinsson undraðist mest þegar smalamaðurinn lýsti fyrir honum hverjir væru á leiðinni til að ráðast á hann?
2. Hvar var Helgi þegar aðförin var gerð að honum?
3. Til hvaða bragðs gripu árásarmennirnir til þess að komast að Helga?
4. Hver drap Helga? Hvaða vopn notaði hann?
5. Hvernig manneskja ætli Bolli Bollason sé? Taktu dæmi máli þínu til stuðnings.

TIL UMRÆÐU:

- Hvernig væri nú að rekja hefndarsöguna frá upphafi. Hver byrjaði fjandskapinn og hver var atburðarásin eftir það fram að því að Helgi Harðbeinsson fellur.

VERKEFNI:

1. Lýsing smalamanns Helga Harðbeinssonar á mönnum sem hann sá við selið er ein af perlum Íslendingasagnanna. Ræðið nú hvort þið treystið ykkur til að lýsa einhverjum af bekkjarsystkinum ykkar svo vel að þau þekkist af lýsingunni.

klækisverk merkir niðingsverk, ódrengskapur

32. FJÓRÐA HJÓNABAND GUÐRÚNAR

Þorgils Hölluson reið með sonum Guðrúnar til Helgafells. Þeir komu þangað seint um kvöld, svo að allir menn voru komnir í rekkjur. Guðrún reis upp og bað menn standa upp og bera þeim mat. Hún gekk í stofu til Þorgils og settist hjá honum. Þorgils sagði henni frá vígi Helga. Lét hún vel yfir og bað þá hafa þökk fyrir. Eftir það var þeim borinn matur og er menn voru mettir gengu þeir að sofa.

Um daginn eftir gengur Þorgils til tals við Guðrúnu, sagðist nú hafa gert bón hennar og minnti hana á hverju hún hefði heitið honum í staðinn. Guðrún sagðist ekki hafa gleymt því. „Eða hvað minnir þig hversu mælt var með okkur?“

Þorgils sagði að hún mundi muna það.

Guðrún svarar: „Það hygg ég að ég héli þér því að giftast engum manni samlendum öðrum en þér, eða viltu nokkuð mæla í móti þessu?“

Þorgils kvað hana rétt muna.

Guðrún sagði að það væri gott ef þau minnti eins um þetta mál. En hún þættist hafa efnt loforð sitt við hann þó að hún giftist Þorkatli Eyjólfssyni, því að hann væri ekki hér á landi.

Þorgils roðnaði við og sagðist þekkja að þetta væru ráð Snorra goða. Sprettur hann upp og var hinn reiðasti, gengur til förunauta sinna og vill riða burt. Þorleiki líkaði illa að skiljast þannig við Þorgils en Bolli féllst á það sem móðir hans vildi. Guðrún sagðist skyldu gefa Þorgils góðar gjafir til að blíðka hann. Þorleikur sagði að það mundi ekki duga, Þorgils væri of skapstór til að taka við gjöfum af henni. Guðrún sagði að hann yrði þá að

hugga sig heima. Þorgils reið eftir þetta heim frá Helgafelli og undi stórilla sínum hlut.

Um vorið eftir fóru þeir Þorgils Hölluson og Þorsteinn svarti suður í Borgarfjörð og buðu sonum Helga Harðbeinssonar bætur fyrir víg hans. Var sæst á það mál. Á Alþingi um sumarið var Þorgils veginn og átti Snorri goði hlut að því að ráða honum bana.

Sama sumar kom Þorkell Eyjólfsson á skipi sínu í Bjarnarhöfn á Snæfellsnesi. Þegar Snorri goði **spurði** komu hans reið hann til skips. Hann sagði Þorkatli hvað hefði borið til tíðinda meðan hann var í burtu og taldi nú ráð að hann hætti siglingum og gengi í hjónaband, eins og þeir hefðu talað um. Þorkell sagðist vera boðinn og búinn til þess og riðu þeir nú saman til Helgafells með hálfan þriðja tug manna.

Þegar þeir höfðu verið þar eina nótt kallaði Snorri Guðrúnu til tals við sig og sagði það vera erindi Þorkels að biðja hennar. Guðrún svaraði að synir hennar mundu ráða mestu um þetta. Þá lét Snorri kalla á þá og leist þeim vel á að móðir þeirra giftist Þorkatli. Var ákveðið að brúðkaup þeirra skyldi vera á Helgafelli um sumarið.

Guðrún bjó nú mikla veislu og bauð hundrað manns. Þeir Snorri og Þorkell komu á tilsettum tíma með sextíu menn til veislunnar.

Guðrún hafði tekið við manni sem Gunnar hét og var kallaður Gunnar Þiðrandabani, því að hann hafði orðið sekur fyrir að vega mann sem Þiðrandi hét. Var leynt nafni Gunnars. Fyrsta kvöld veislunnar fóru menn Þorkels út að þvo sér.

Við vatnið hittu þeir stóran og þrekinn mann með hatt á höfði. Þorkell spurði hver hann væri en hann svaraði því sem honum sýndist.

Þorkell segir: „Þú munt segja eigi satt; ertu líkari Gunnari Þiðrandabana. Og ef þú ert svo mikil kempa sem aðrir segja, þá muntu eigi vilja leyna nafni þínu.“

Gunnar viðurkenndi hver hann væri og spurði hvað Þorkell hefði hugað sér.

Þorkell sagði að hann kæmist brátt að því og bað menn sína handtaka Gunnar.

Guðrún sat inni í skála. Þegar hún varð þessa vör gekk hún ofan af brúðarbekknum og bað menn sína að veita Gunnari lið. Leit nú út fyrir að menn Þorkels og Guðrúnar berðust í stað þess að sitja saman brúðkaupsveislu.

Þá gekk Snorri goði í milli manna og bað Þorkel að láta undan. „Máttu sjá hversu mikill skörungur Guðrún er, ef hún **ber okkur báða ráðum.**“

Þorkell sagðist hafa heitið vini sínum að drepa Gunnar Þiðrandabana ef hann kæmi þangað vestur. Snorri sagði að hann ætti miklu meira undir því að fara að vilja Guðrúnar, „því að þú færð aldrei slíkrar konu sem Guðrún er, þótt þú leitir víða.“

Þá sá Þorkell að Snorri sagði satt og **sefaðist** en Gunnari var fylgt burt um kvöldið. Hélt veislan svo áfram vel og skörulega.

RIFJID UPP:

1. Hvað sagði borgils Hölluson þegar í ljós kom hvernig Guðrún hafði gabbað hann?
2. Guðrún giftist í fjórða sinn. Hver var maðurinn?
3. Upppot varð í brúðkaupsveislunni og lá við að liðsmenn brúðhjónanna berðust. Hvað kom til?
4. Hver gekk á milli og náði að róa liðið og sætta deiluaðila?

TIL UMRÆÐU:

- Hver er þáttur kvenna í vígum sögunnar og hefndaraðgerðum? Ræðið nú um konurnar í Laxdælu. Hverjir eru helstu kvenskörungarnir? Hvað hafa þær unnið til að verðskulda þann titil?

33. FRÁFALL ÞORKELS EYJÓLFSSONAR

Þorkell settist nú að á Helgafelli og tók þar við búi. Ástir takast miklar með þeim Guðrúnu. Vorið eftir spurði Guðrún Þorkel hvað hann ætlaði að gera fyrir Gunnar Þiðrandabana. Þorkell sagði að hún mundi ráða því. Guðrún sagðist þá vilja að hann gæfi Gunnari skip sitt. Þorkell svarar og brosti við: „Eigi er þér lítið í hug um margt, Guðrún,“ segir hann, „og er þér eigi hent að eiga vesalmenni. Skal þetta gera eftir þínum vilja.“ Síðan gaf hann Gunnari skipið, og sigldi hann til Noregs og varð stórauðugur maður og þótti góður drengur.

Þegar Bolli Bollason var átján vetra gamall bað hann Þorkel og Guðrúnu að leysa út föðurarf sinn og biðja handa sér konu. Þorkell spurði hvaða konu hann vildi biðja en Bolli svaraði að hann vildi eignast Þórdísi, dóttur Snorra goða. Varð það að ráði og settist Bolli að í Sælingsdalstungu hjá Snorra. Um sumarið eftir sættust þeir bræður við syni Ólafs Höskuldssonar fyrir víg Bolla föður síns og greiddu Ólafssynir bætur fyrir hann. Eftir það fóru þeir bræður báðir til Noregs og komst Bolli alla leið til Miklagarðs og gekk í lið keisara.

Sumar eitt bjó Þorkell Eyjólfsson skip til Noregs og vildi kaupa sér við í kirkju. Áður en hann fór er sagt að hann hafi sagt Guðrúnu draum sinn: „Það dreymdi mig,“ segir hann, „að ég þóttist eiga skegg svo mikið að tæki um allan Breiðafjörð.“ Þorkell bað hana ráða drauminn.

Guðrún spurði: „Hvað ætlar þú þennan draum þýða?“

„Auðsætt þykir mér það, að þar mun standa ríki mitt um allan Breiðafjörð.“

„Vera má að svo sé,“ segir Guðrún. „En heldur mundi ég ætla að þar mundir þú drepa skeggi í Breiðafjörð niður.“

Þorkell sigldi til Noregs og hitti Ólaf konung Haraldsson. Veturinn eftir lét konungur gera kirkju í Niðarósi, mikið hús og vandað. Um vorið lofaði hann að gefa Þorkatli við í kirkju sína.

Það var einn morgun snemma að konungur sá mann uppi á kirkju þeirri er hann hafði í smíðum. Hann undraðist þetta, því að smiðir hans voru ekki vanir að fara til vinnu svo snemma. Þegar konungur gætti betur að var þar kominn Þorkell Eyjólfsson og mældi öll stærstu tré í kirkjunni.

Konungur sneri sér til Þorkels og spurði hvort hann ætlaði að flytja við í svo stóra kirkju heim til Íslands. Þorkell sagðist ætla að gera það. Þá mælti konungur: „Högg þú tvær álnir af hverju tré og mun sú kirkja þó mest á Íslandi.“

Þorkell svarar: „Tak sjálfur við þinn ef þú þykist ofgefið hafa en ég mun afla mér annars viðar.“

Konungur svaraði að víst væri það ofsi einum bóndasyni að keppast við sig. Ekki sagðist hann þó sjá eftir viðnum. „En nær er það mínu hugboði að menn hafi litla nytsemd viðar þessa, og munir þú aldrei gera neitt mannvirki úr viðnum.“

Eftir það skilja þeir. Stígur Þorkell á skipsfjöl og lætur í haf. Hann kom skipi sínu í Hrútafjörð og reið suður að Helgafelli.

Veturinn eftir fór Þorkell norður í Hrútafjörð að sækja kirkjuvið sinn. Hann lét draga timbrið á tuttugu hestum suður í Hvammsfjarðarbotn og ætlaði að flytja það á ferju út að Helgafelli.

Á skírdag bjó Þorkell ferju sína til ferðar. Menn löttu hann, því að þeim fannst veður ótryggt en Þorkell sagðist vilja komast heim fyrir páskana. Þeir sigldu ferjunni út eftir Hvammsfirði og voru tíu á skipinu. Veðrið tók að hvesa mjög og gerði hinn mesta storm. Þegar þeir voru komnir út undir Bjarnarey sást úr landi að hvöss vindhviða kom í seglið og hvolfdi skipinu. Þorkell drukknaði þar og allir þeir menn er með honum voru.

Sama kvöld gekk Guðrún í kirkju á Helgafelli. Er hún kom til kirkjunnar þóttist hún sjá að þeir Þorkell voru heim komnir og stóðu fyrir utan kirkju. Hún sá að sjór rann úr klæðum þeirra. Guðrún talaði ekki við þá en gekk í kirkju og dvaldist þar um hríð. Gengur hún síðan til stofu, því að hún hélt að þeir Þorkell væru komnir þangað. Þar var þá enginn maður. Þá brá Guðrúnu mjög.

Daginn eftir, á föstudaginn langa, sendi Guðrún menn inn eftir Snæfellsnesi að forvitnast um ferðir þeirra Þorkels. Þeir sáu þá að viður var rekin um allar strandir. Á laugardaginn fréttist síðan til Helgafells hvað hefði orðið um þá félagi. Guðrúnu þótti mikið fráfall Þorkels en bar sig þó skörulega.

Þau Guðrún og Þorkell áttu fjórtán vetra son sem Gellir hét. Hann tók við búi eftir föður sinn á Helgafelli. En Guðrún gerðist trúkona mikil og var löngum í kirkju. Sagt er að hún hafi verið fyrst nunna og einsetukona á Íslandi.

RIFJID UPP:

1. Hvernig var hjónaband Guðrúnar og Þorkels Eyjólfssonar?
2. Bolli Bollason bað sér konu og gekk að eiga hana. Hvað hét hún og hverra manna var hún?
3. Þorkel dreymdi draum sem hann bað konu sína að ráða. Hvernig var draumurinn og hvernig réði Guðrún hann?
4. Þorkell fór til Noregs að sækja sér við í kirkju. Hann lenti þá í deilum við Ólaf konung Haraldsson og konungur spáði heldur illa fyrir honum. Um hvað deildu þeir og hverju spáði konungurinn?
5. Hver urðu endalok Þorkels Eyjólfssonar?
6. Hver var sonur Guðrúnar og Þorkels?
7. Hvernig eyddi Guðrún Ósvífursdóttir ellinni?

TIL UMRÆÐU:

- Hér er sagt frá draumi og tveimur spádómum sem koma svo fram. Auk þess sér Guðrún sýn, framliðna menn, sjó-blauta. Þeir voru þá allir drukknaðir. Ræðið nú um söguna út frá þessu sjónarhorni. Hvað koma oft fyrir spádómar sem rætast, draumar sem koma fram og aðrir yfirnátt-úrulegir hlutir? Finnst ykkur að þetta geri söguna ótrú-verðuga?

34. ÞEIM VAR ÉG VERST

Þjórum vetrum eftir drukknun Þorkels Eyjólfsssonar kom Bolli Bollason á skipi sínu til Eyjafjarðar. Hann reið með förunautum sínum vestur um sveitir, og voru þeir tólf saman. Þeir voru allir í skarlatsklæðum og riðu í gylltum söðlum. Bolli hafði skarlatskápu rauða, var gyrtur Fótbit og hafði látið gullbúa hjöltin. Hann hafði gylltan hjálm á höfði og rauðan skjöld á hlið og dreginn á riddari með gulli.

Þeir riðu til Helgafells og var Guðrún fegin syni sínum. Síðan fór Bolli vestur til Sælingsdalstungu og var þar um veturinn. Árið eftir tók Snorri goði sótt og andaðist. Þá tóku Bolli og Þórdís við búi í Tungu. Varð Bolli mikilhæfur maður og vinsæll.

Eitthvert sinn kom Bolli til Helgafells, því að Guðrúnu þótti ávallt gott er hann kom að finna hana. Bolli sat hjá móður sinni og töluðu þau margt. Þá mælti Bolli: „Muntu segja mér það, móðir, er mér er forvitni á að vita? Hverjum hefur þú manni mest unnað?“

Guðrún svarar: „Þorkell var maður ríkastur og höfðingi mestur. En enginn var maður gjörvilegri en Bolli og albetur að sér. Þórður Ingunnarson var þeirra vitrastur og lagamaður mestur. Þorvalds get ég að engu.“

Þá segir Bolli: „Skil ég þetta gerla, hversu hverjum var farið bænda þinna. En hitt hefur þú enn ekki sagt hverjum þú unnir mest. Þarftu nú ekki að leyna því lengur.“

„Fast skorar þú þetta, sonur minn,“ segir Guðrún. „En ef ég skal það nokkrum segja, þá mun ég þig helst velja til þess.“

Bolli bað hana gera það.

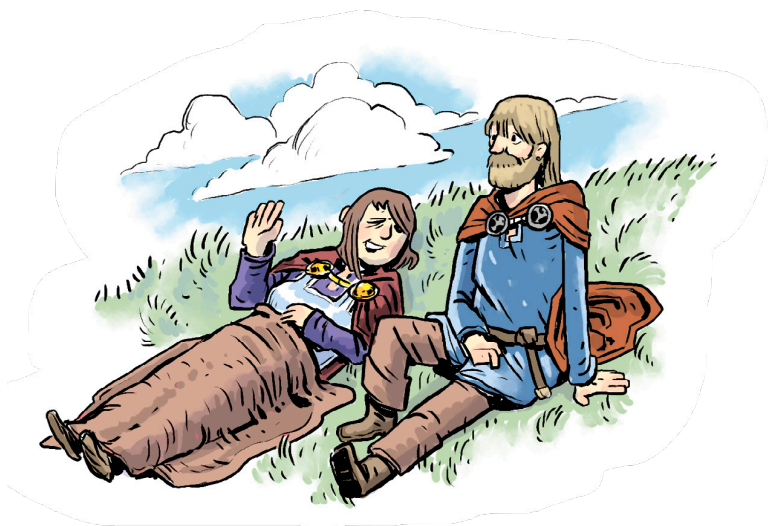
Þá mælti Guðrún: „Þeim var ég verst er ég unni mest.“
Guðrún varð gömul kona og er það sögn manna að hún yrði blind. Guðrún andaðist á Helgafelli og þar hvílir hún.

RIFJID UPP:

1. Bolli Bollason kom heim úr siglingu sinni og gerðist bóndi. Hvar bjó hann?
2. Bolli kom til móður sinnar, þar sem hún bjó á Helgafelli, og spurði hana meðal annars hvaða manni hún hefði unnað mest. Hverju svaraði hún?

TIL UMRÆÐU:

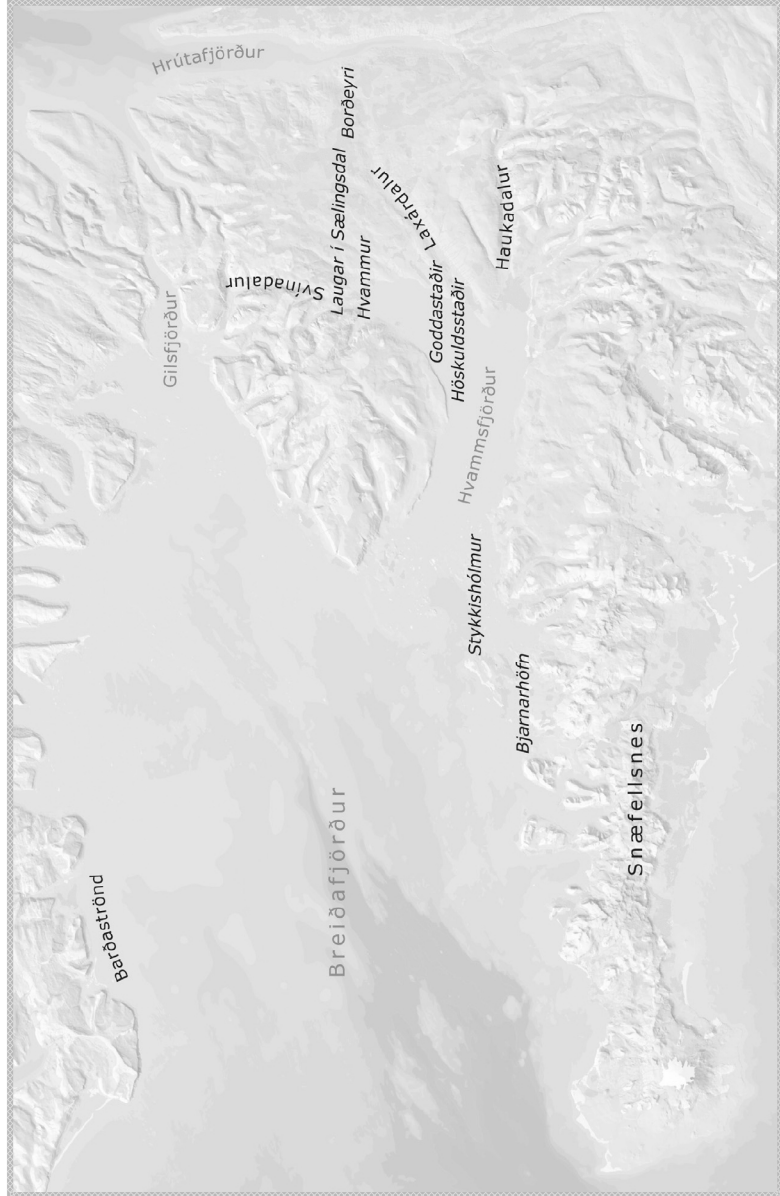
- Hvað á Guðrún við þegar hún segir: „Þeim var ég verst er ég unni mest“?

NOKKUR RITUNARVERKEFNI:

1. Hugsíð ykkur að Guðrún hefði ekki gífst Bolla heldur beðið eftir Kjartani. Hvernig hefði sagan þá orðið? Rökstyðjið niðurstöðuna.
2. Hugsíð ykkur að Kjartan hefði orðið eftir í Noregi og gífst Ingibjörgu konungssystur. Hvernig hefði sagan þá orðið? Rökstyðjið niðurstöðuna.
3. Hugsíð ykkur að einhver stúlka sem þið þekkið og komin er á giftingaraldur fái bónorð að fornum síð. Pilturinn fer til föður stúlkunnar og biður um að fá að giftast henni. Stúlkán er svo kölluð til þegar búið er að semja um heimanmundinn. Hvað segir hún um þetta?
4. Fimmti draumur Guðrúnar Ósvífursdóttur. Hvernig er draumurinn? Gestur Oddleifsson kemur í heimsókn og hann ræður drauminn. Hver er ráðningin? Draumurinn kemur svo fram. Hvernig?
5. Þegar ég sá þá framliðnu. Semjið sögu í hrollvekjastíl. Hafið í huga frásögnina af því þegar Guðrún Ósvífursdóttir sá sjódaudu mennina (33. kafli).
6. Einhver sem þið þekkið eignast einhvern grip (lýsið gripnum) sem honum/henni þykir vænt um en gripnum fylgir ólán sem kemur fram í ýmsum myndum. Það þurfa ekki endilega að vera dauðsföll. Ýmislegt annað óþægilegt getur komið fyrir.
7. Hugsíð ykkur að Þorkell Eyjólfsson hefði sloppið lifandi þegar að skipið fórst á Breiðafirði (lesið vel 33. kafla). Hvernig hefði hann getað sloppið (hékk á planku sem flaut upp í fjöru, synti til lands, reið á sel upp á næsta sker eða eitthvað annað)? Skrifid lýsingu á því og lýsið svo heimkomu hans til Guðrúnar.

Bæjarströnd

Breiðafjörður

Hrótafjörður

Gilsfjörður

Svinadalur

Laugar í Sælingsdal

Borðeyri

Hvammur

Jónsdalur

Laxárdalur

Goddastaðir

Höskuldstaðir

Hvammsfjörður

Stykkishólmur

Bjarnarhöfn

Haukadalur

Snæfellsnes

LAXDÆLA SAGA

Laxdæla saga er skráð af ókunnum höfundi, að því talið er um miðja 13. öld. Sagan gerist vestur í Döllum á tíundu og elleftu öld og hverfist að mestu um líf, ástir og örlög Guðrúnar Ósvífursdóttur. Guðrún giftist fjórum sinnum, skildi við fyrsta manninn og varð svo þrisvar sinnum ekkja. Sagan greinir frá sterkum tilfinningum og óvægnu örlagaspili sem leiðir til blóðugra átaka.

Sagan hefur verið stytst og orðalag fært nær nútíma-máli. Þessi útgáfa er einkum ætluð nemendum í efri bekkjum grunnskóla. Skýringar og verkefni fylgja hverjum kafla og kennsluleiðbeiningar eru á heima-síðu Menntamálastofnunar.

Gunnar Karlsson stytsti og endursagði texta Laxdæla sögu þegar hún var gefin út árið 1995. Sá texti birtist óbreyttur í þessari útgáfu. Ragnar Ingi Aðalsteinsson vann verkefnin og gerði kennsluleiðbeiningarnar.

m MENNTAMÁLASTOFNUN

40134

